

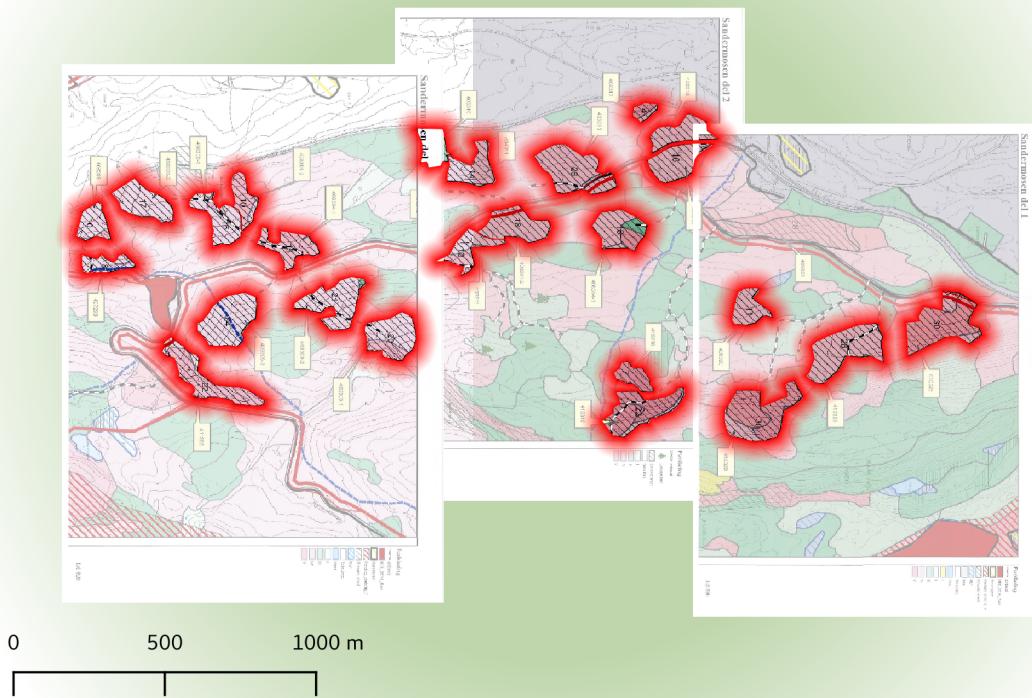
Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus

Forum for natur og friluftsliv
Oslo

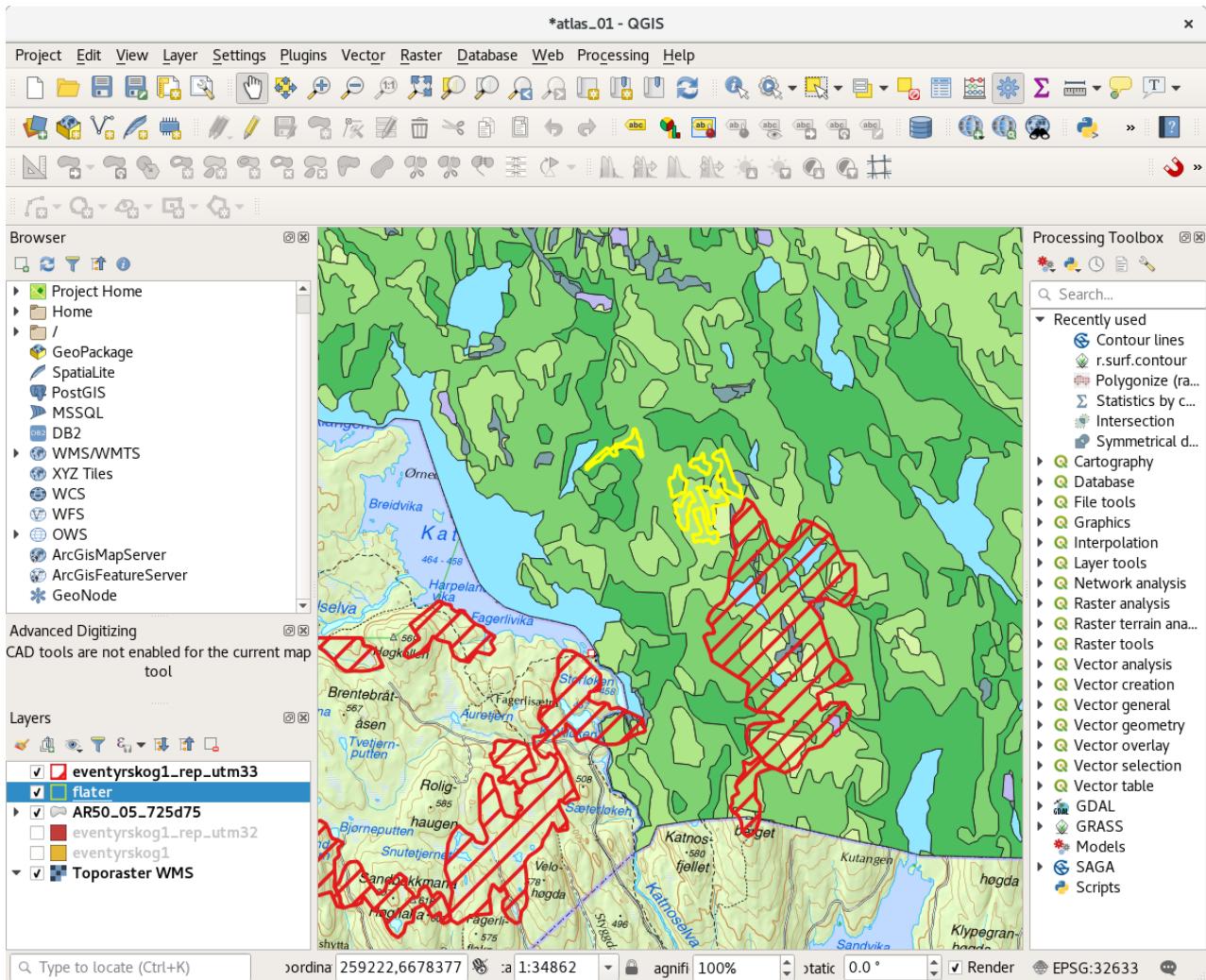
Startkurs i

QGIS

1. februar 2019
QGIS 3.4 - Madeira

Skrevet av
Anders Johan Konnestad

QGIS 3.2.3-Bonn under Linux Debian stretch

Forord

Dette kursheftet er skrevet som støtte til QGIS-kurs for Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) og Forum for natur og friluftsliv i Oslo (FNF Oslo). Det er også ment å brukes som støtte til selvlæring og oppfrisking.

Jeg ønsker å fokusere på grunnleggende idéer og praktisk bruk framfor teoretiske begreper. Mye av det teoretiske grunnlaget er godt forklart på nett, og hyperlinker vil tilrettelegge for videre læring.

Kurset er ment å være et startkurs, hvor kun den mest grunnleggende bruken av QGIS blir gjennomgått. Oppgavene er tilpasset NOA og FNF sine fagfelt, og jeg håper dette vil motivere til bruk av QGIS i disse organisasjonene.

Takk til Gjermund Andersen og Adrian Mortensen for dette oppdraget.

Ås, 1. februar 2019
Anders Johan Konnestad

Øving 0: Oppsett

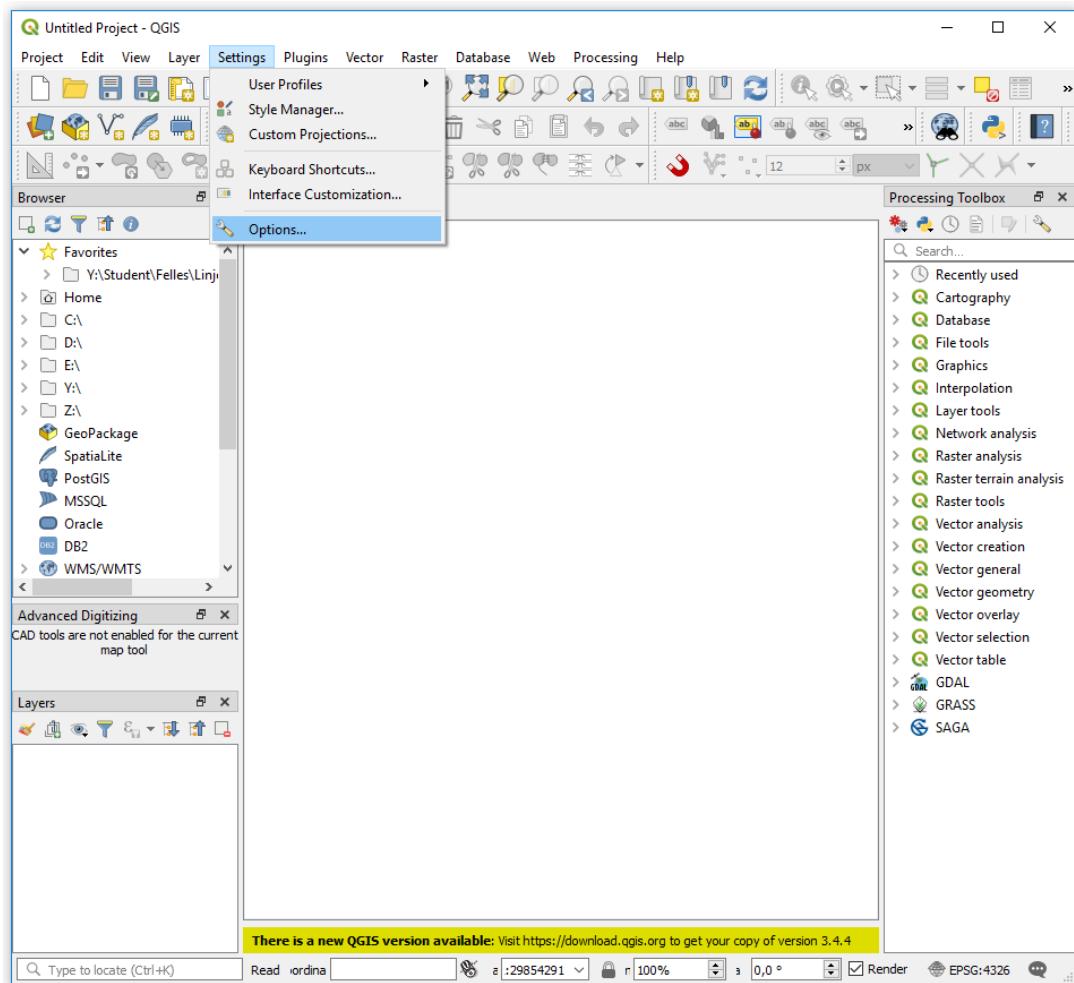
Endre språket til Norsk

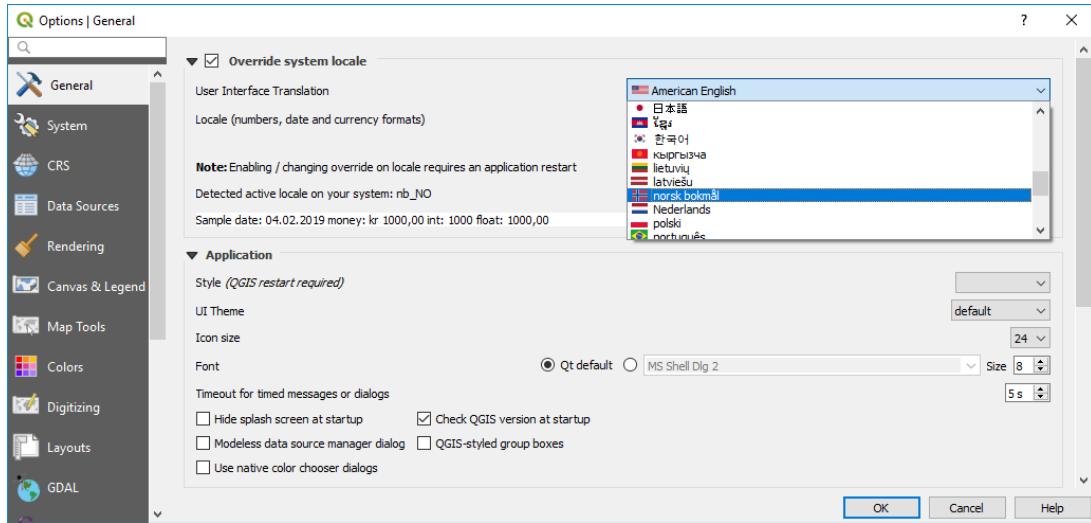
Endre språket til Norsk

QGIS er blitt oversatt til flere språk, og vi vil for enkelhetens skyld benytte oss av den Norske oversettelsen. Her kommer en kort guide til hvordan man endrer språket. Om språket på datamaskina er satt til Norsk, vil man sannsynligvis ikke trenge å gjøre dette.

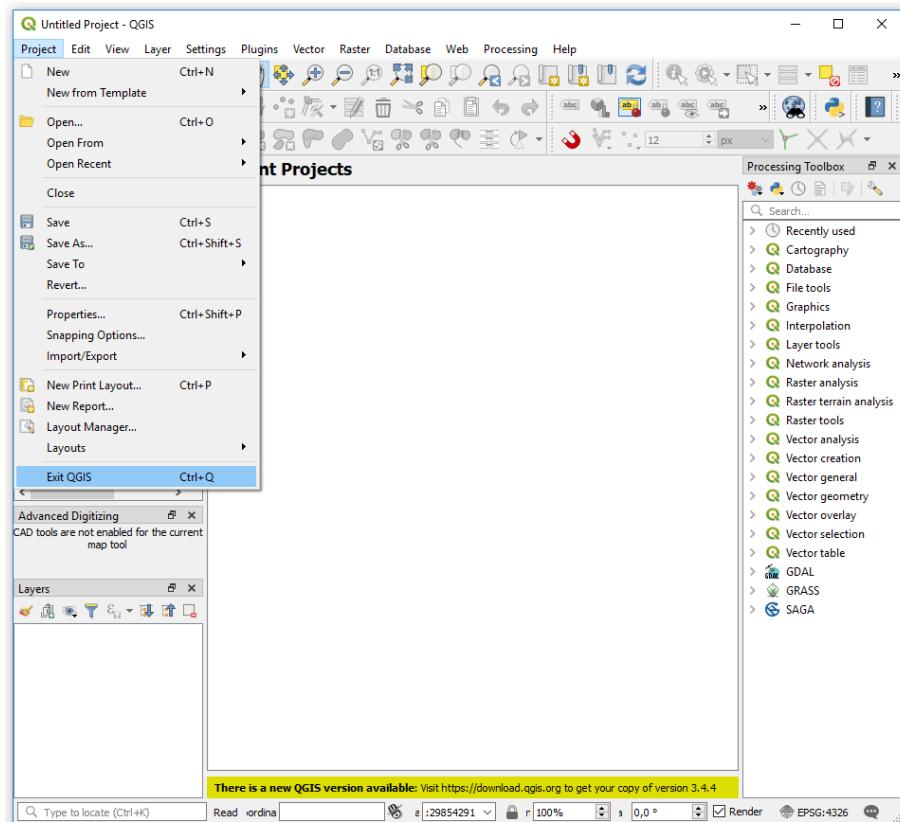
Trinn 0.1.1: I toppmenyen velg ”Settings”, og deretter ”Options...”

Trinn 0.1.2: Velg ”General”-fanen (🔧) i menyen til venstre, og sett ”User interface Translation” til ”Norsk bokmål” (🇳🇴)

Trinn 0.1.3: Gå til ”File” i toppmenyen og velg ”Exit QGIS”. Når programmet startes opp igjen vil det være oversatt til norsk.

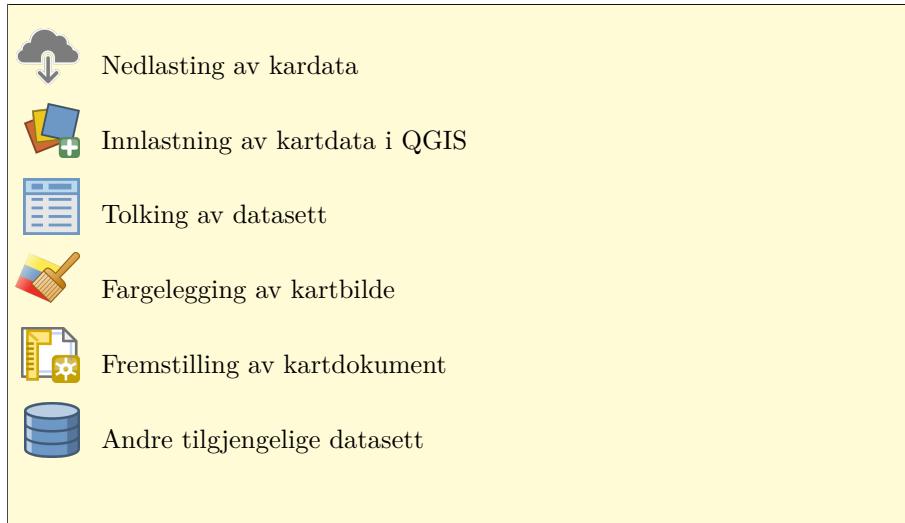

NB: Ikke alt i QGIS er oversatt til norsk enda, og mange ord er fortsatt på engelsk.

Øving 1: Grunnleggende bruk av QGIS

I denne oppgaven skal dere lage et kartdokument. Tilgjengelige data skal lastes ned og importeres i QGIS. Sluttresultatet vil være et .pdf-dokument som kan inkluderes eller legges ved en rapport.

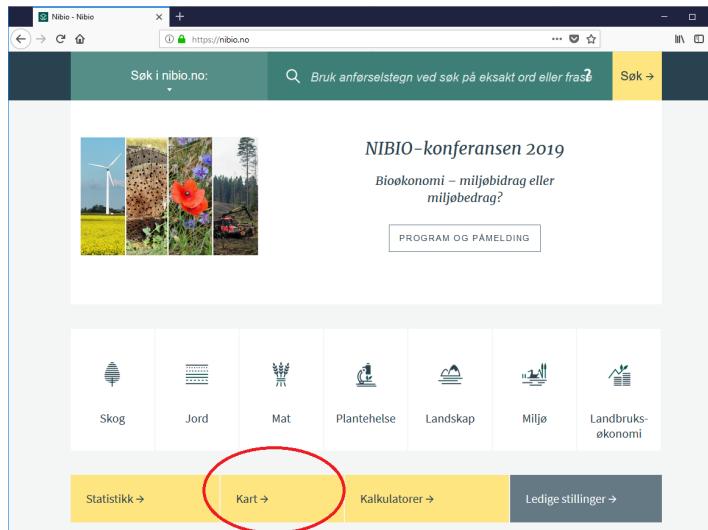

Nedlasting av kardata

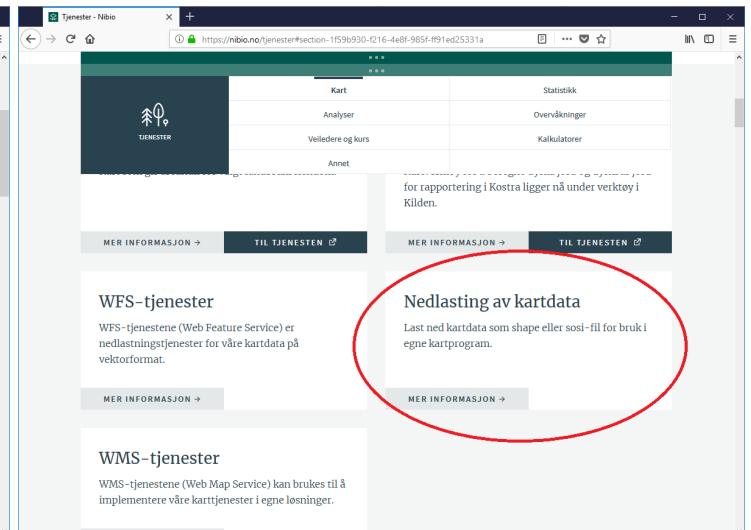

For å kunne bruke QGIS trenger vi kartdata å jobbe med. På NIBIO sine hjemmesider kan man få tak i arealressursdatasettet over hele Norge. Datasettet over arealressurser er et geografisk datasett over blant annet jord- og skogressurser. Her er det for eksempel informasjon om skogens evne til å produsere tømmer og hvilke treslag skogen består av. Tettbebyggelse, hav, høyfjell og innsjøer er også med i datasettet, men er ikke like detaljert beskrevet.

Trinn 1.1.1: Gå til NIBIO sin nettside¹.

(a) Velg "Kart"

(b) Velg "Nedlasting av kartdata"

The screenshot shows the 'Nedlasting av kartdata' search interface. A dropdown menu is open under the heading 'Velg produkt'. The menu lists several options under 'ARKS': AR50, AR250, CORINE2006, CORINE2012, CORINE2018, FKB-ARS, FKB-Dyrkar Jord, DMK, Jordområder, Jordområder Sosi, and Landskap. The 'AR50' option is highlighted.

(c) Velg "ar50"

The screenshot shows the 'Nedlasting av kartdata' configuration page. It includes fields for 'Produkt' (set to 'AR50'), 'Sone' (set to 'utm32'), 'Format' (set to 'shape'), 'E-postadresse*' (set to 'ola@norge.no'), and 'Område*' (radio buttons for 'Fylke' and 'Oslo (03)'). There is also a 'Start uttak' button.

(d) Velg "utm32" som sone, "Oslo" som Område og "shape" som Format. Skriv inn e-post adressen din og velg "Start uttak"

¹<https://nibio.no/>

Trinn 1.1.2: Kartdata blir nå klargjort og man vil få en e-post når datane er klare.

Melding om resultat fra uttak av AR50 id:edf22

G GISdrift@nibio.no
I dag, 21.25
Anders Johan Konnestad

Resultatdatasettet er zippet og befinner seg på
https://kart8.nibio.no/uttak_v2/AR50-20190204-edf22.zip.
Datasettet vil bli slettet fra NIBIO sin server etter en måned.

AR50: Data funnet for FYLKE 3

For informasjon om datasettene, se <https://www.nibio.no/tjenester/nedlasting-av-kartdata/dokumentasjon/ar50>

Har du spørsmål vedrørende uttaket, kan du ta kontakt med

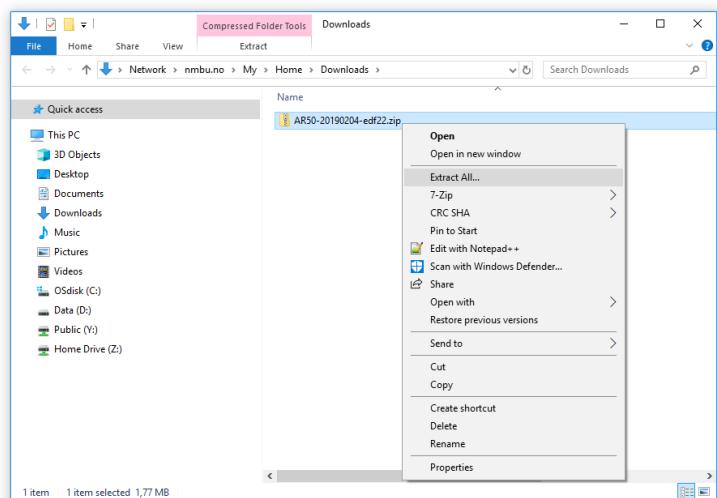
GISdrift@nibio.no.

--

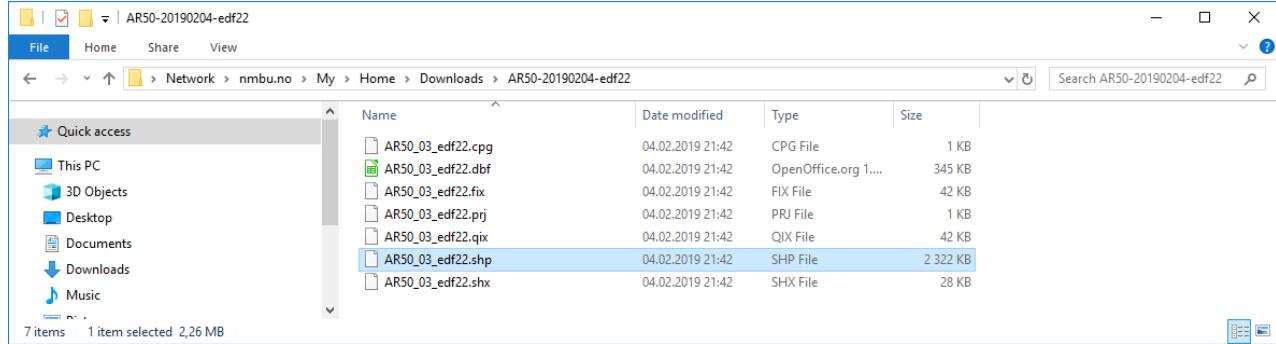
Vennlig hilsen Avdeling Geomatikk

Norsk institutt for bioøkonomi

(a) Trykk på nedlastingslenken og last ned .zip-filen

(b) Når datasettet er lastet ned må det pakkes ut. Høyreklikk og velg "Extract all". Da kommer det opp et vindu, velg "Extract"

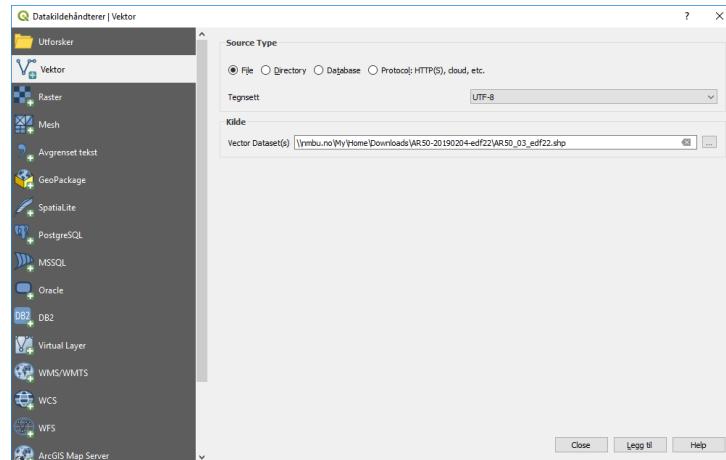
Shapeformatet består av flere filer, men filen med .shp-endelsen er hovedfila.
Dette er filen som vanligvis åpnes i QGIS.

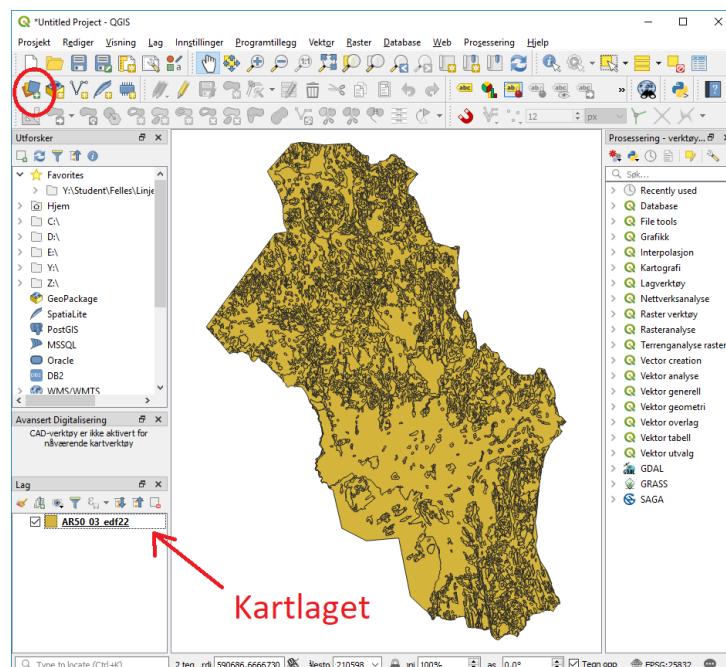
Innlasting av kartdata i QGIS

Nå er kartdata lastet ned, og klart til å bli åpnet i QGIS.

Trinn 1.2.1: For å åpne shapefilen i QGIS kan man åpne ”*Datakildehåndterer*” ved å trykke oppe i venstre hjørne. Det dukker opp et nytt vindu. Velg ”*Vektor*” i menyen til venstre.

(a) Her kan man velge shapefilen med å legge til .shp-filen i kildeadressefeltet, og trykke ”legg til”.

(b) Datasettet vil da åpnes i QGIS og se slik ut. Fargen på kartet er tilfeldig valgt av QGIS.

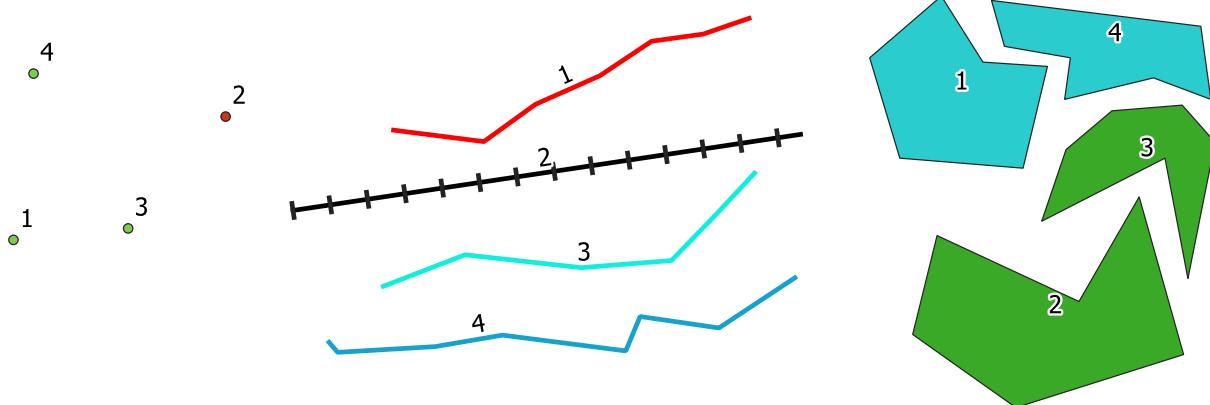
Nå er datasettet lastet inn i QGIS, og et ensfarget kart over Oslo skal være synlig.

Tips: Alternativt kan man ta tak i .shp-filen fra utforskeren og slippe den over QGIS.

Tolking av datasett

Shapeformatet er et vektorformat, som betyr at datasettet består av koordinater som er knyttet sammen til objekter. De enkleste objektene er punkter, som kun er frittstående koordinater. Punkter kan for eksempel definere hvor et dyr eller en plante er observert. Hvilken dyreart eller planteart som er funnet vil da være definert i punktets egenskaper! Linjer er objekter som består av flere koordinater, hvor rekkefølgen av koordinatene definerer hvordan linjen trekkes. En linje kan for eksempel definere et elveløp, en skiløype eller en motorvei. Polygoner, eller mangekanter, er objekter som definerer avgrensningen til et homogent område. Et polygon kan for eksempel avgrense et skogområde som består av bjørk, mens et nærliggende polygon kan avgrense en granskog. I eksemplet nedenfor definerer egenskapen *"Gruppe"* om området er *"vann"* eller *"skog"*. Egenskapen *"Type"* beskriver videre hva slags trær skogen består av.

id	Gruppe	Type
1	Dyr	Elg
2	Plante	Bjørk
3	Dyr	Løpebille
4	Dyr	Rådyr

Punkter

id	Gruppe	Type
1	Veg	Motorveg
2	Annet	Kraftledning
3	Veg	Skiløype
4	Annet	Elv

Linjer

id	Gruppe	Type
1	Vann	Innsjø
2	Skog	Bjørkeskog
3	Skog	Granskog
4	Vann	Hav

Polygoner (Mangekanter)

Datasettet som ble lastet inn i forrige oppgave er et vektor-datasett som består av mange polygoner. Alle ligger tett inntil hverandre, noe som gjør at datasettet blir heldekkende og dekker hele Oslo.

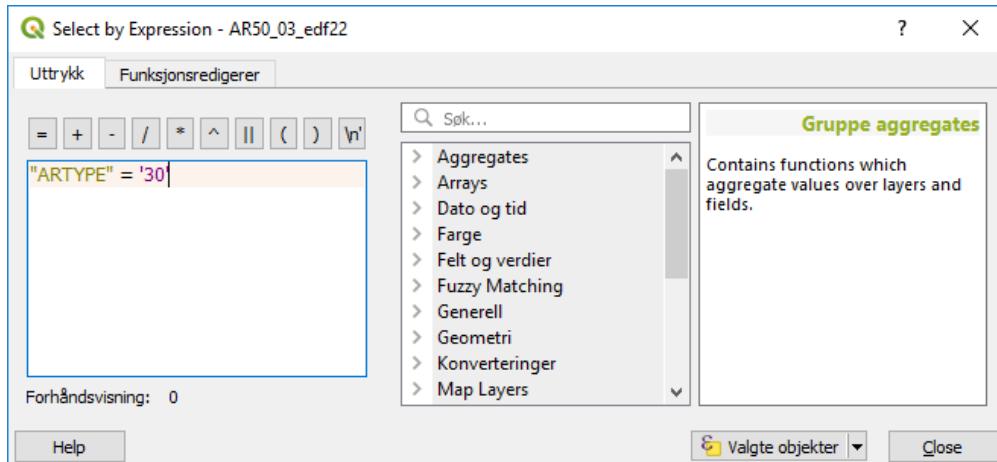
Trinn 1.3.1: I ”*Lag*”-vinduet, som ofte er plassert nederst til venstre, ligger alle datasettene som er lastet inn i QGIS. Ved å høyreklikke på kartlaget for Oslo (”*AR50_03_edf22*”) og velge ”Åpne attributtstabell” ( ), åpner man kartlagets tabellinformasjon.

	AREA_C	ARDYRKING	AREAL	ARJORDBR	ARKARTSTD	ARSKOGBON	ARTRESLAG	ARTYPE	ARVEGET	BONITET	RUTE_ID	SL_SDEID	SSBID
1	22335,1100000...	98	22347,84092999...	98	AR50	98	98	10	98	14	11	182376	22000006600000
2	1477018,209999...	98	1477878,610120...	98	AR50	98	98	10	98	14	11	182349	22000006600000
3	16241,5000000...	98	16251,37500999...	98	AR50	98	98	10	98	14	11	172455	22000006600000
4	168848,799999...	98	168941,0499100...	98	AR50	98	98	10	98	14	11	186499	22000006600000
5	120461,7200000...	98	120531,5767300...	98	AR50	98	98	10	98	14	11	183060	22000006600000
6	34206,69999999...	98	34227,15350000...	98	AR50	98	98	10	98	14	11	176223	22000006600000
7	19015,84000000...	98	19026,04840999...	98	AR50	98	98	10	98	14	11	188271	22000006600000
8	191553,9800000...	98	191664,1974099...	98	AR50	98	98	10	98	14	11	183134	22000006600000
9	17605,4000000...	98	17615,49765000...	98	AR50	98	98	10	98	14	11	182713	22000006600000

Dette er datasettets attributtstabell, radene (*rows*) representerer separate objekter i datasettet og kolonnene (*columns*) representerer egenskaper. For eksempel: Objektet i rad 5 har verdien ’10’ i egenskapen ”*ARTYPE*”

I tittelen til vinduet står det blant annet ”*Features Total: 3557*”. Dette betyr at datasettet totalt inneholder 3557 objekter.

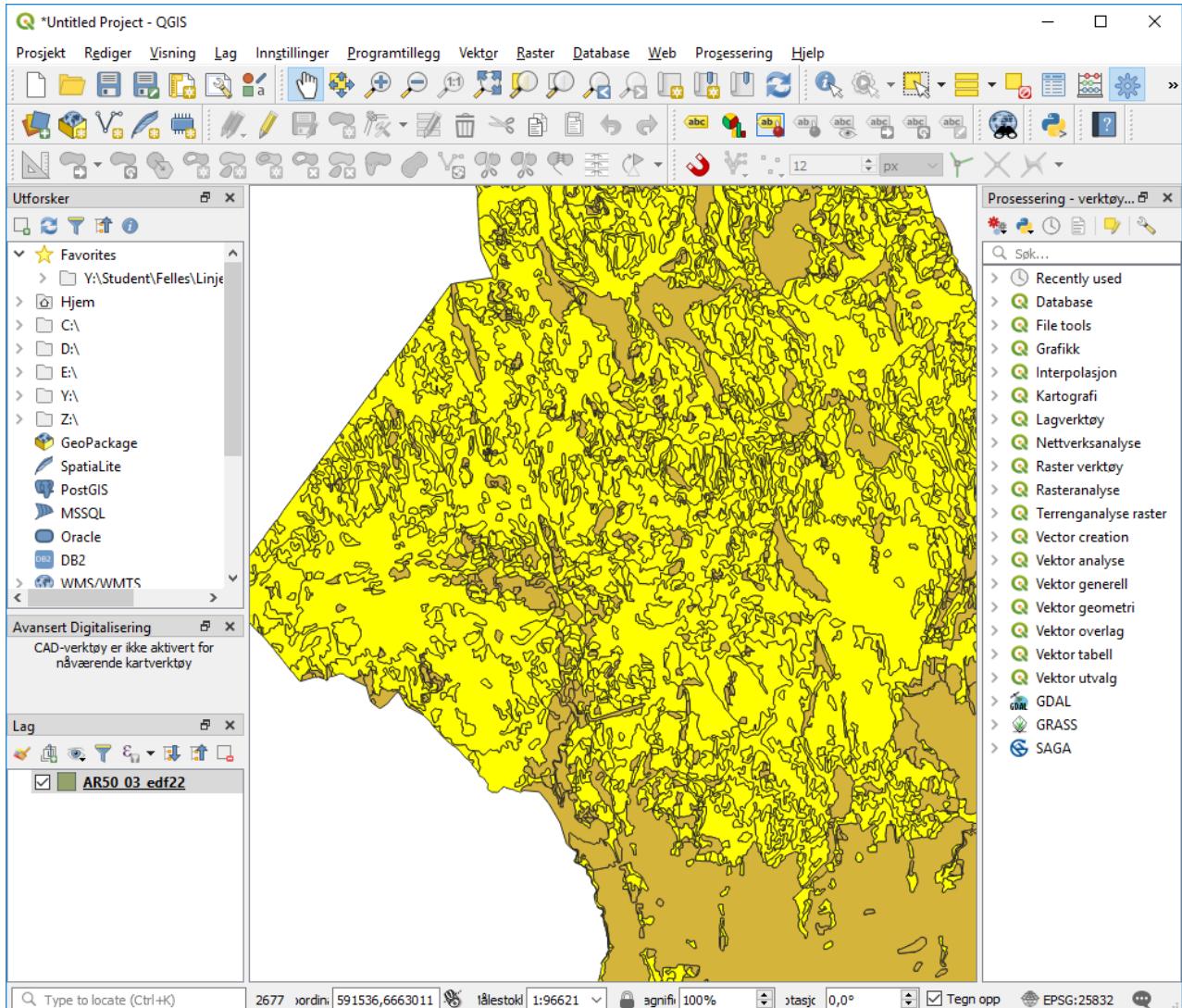
Trinn 1.3.2: Nå skal vi gjøre en enkel spørring. Trykk på i toppmenyen inne i attributttabellen. Det vil da komme opp ett vindu hvor man kan skrive inn spøringer. ”ARTYPE” er en forkortelse for ”Arealtype”, og verdien ’30’ i ”ARTYPE”-egenskapen betyr at flaten avgrenser en skog. Skriv inn ”ARTYPE” = ’30’ i utrykkvinduet og trykk ” Valgte Objekter” nede i venstre hjørne og trykk ”Lukk”. (Egenskaper skal markeres med doble Anførselstegn (”), men s verdier markeres med enkle (’)).

Her velges egenskapen ”ARTYPE”, og kolonnene som har verdien ’30’ vil bli valgt.

Legg merke til at attributttabellens tittel har endet seg. Nå står det ”*Features Total: 3557, Selected: 2677*”. Det er altså 2677 objekter som har en ”ARTYPE” med verdien ’30’. Det vil si at vi i Oslo har 2677 objekter som avgrenser forskjellige typer skog!

Trinn 1.3.3: Lukk attributtabellen og se på kartbildet. Flere av flatene har blitt farget knallgule! Dette er alle områdene vi akkurat ”spurte etter” og som har egenskapen ’30’ i ”ARTYPE”. Gulfargen indikerer at alle skogobjekter er ”valgt”.

Det er mulig å ”scrolle” inn og ut, for å ”zooke”. Man kan alternativt bruke fortørrelsesglassverktøyet ( ).

Trinn 1.3.4: Hittil vet vi bare at verdien '30' betyr skog, men de andre alternativene er enda ikke oppgitt. De fleste datasett blir publisert sammen med dokumentasjon som beskriver datasettet. I e-posten dere fikk fra NIBIO var det også en link til dokumentasjonen. Dokumentasjonen er tilgjengelig på nett².

The screenshot shows a web browser window with the URL <https://nibio.no/tjenester/nedlasting-av-kartdata/dokumentasjon/ar50>. The page is titled 'Dokumentasjon av AR50'. On the left, there's a 'KONTAKTPERSON' section with a placeholder profile picture, the name 'Brukerservice kart', and the title 'Konsulent'. Below this is a yellow button labeled 'Informasjon om AR50 →'. To the right, under 'AR50: Arealtype (ARTYPE)', there's a table:

Klasse	Beskrivelse
10	Bebygd: Boligfelt, tettsted, by, samferdsel, industriområde o.l.
20	Jordbruk: Fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite
30	Skog: Skogdekt areal
50	Snaumark: Fastmark med naturlig vegetasjonsdekke som ikke er skog
60	Myr: Areal som på overflata har preg av myr
70	Bre: Is og snø som ikke smelter i løpet av sommeren
99	Fjernvalg: Fjernvalg

Below this is another table for 'AR50: Skogbonitet (ARSKOGBON)'. It contains one row:

Klasse	Beskrivelse
18	Høg og særskilt høg produktivitet. Barskog, blandingskog og lauvskog med forventet produksjonsevne for bartrevirke større enn 0,5 m ³ pr. daa og år.

Objekter med '30' som verdi i arealtype markerer skog, mens objekter med "ARTYPE" med verdien '10' avgrenser bebygde områder.

Trinn 1.3.5: Trykk på "Fjern valg av objekter fra alle lag" ( ) oppe til høyre i hovedvinduet i QGIS for å fjerne utvalget. Den knallgule indikatorfargen forsvinner, og kartbildet blir ensfarget igjen.

Tips: Når man jobber med et prosjekt i QGIS er det lurt å lagre innimellom. I tilfelle QGIS skulle krasje, vil man fortsatt ha en del av endringene man har gjort. For å lagre prosjektet trykk "Prosjekt" helt øverst til venstre, velg "Lagre som..." ( ) og velg et sted på harddisken å lagre prosjektet. Når prosjektet er lagret til en fil kan man trykke (Ctrl + S) på tastaturet for å lagre de siste endringene.

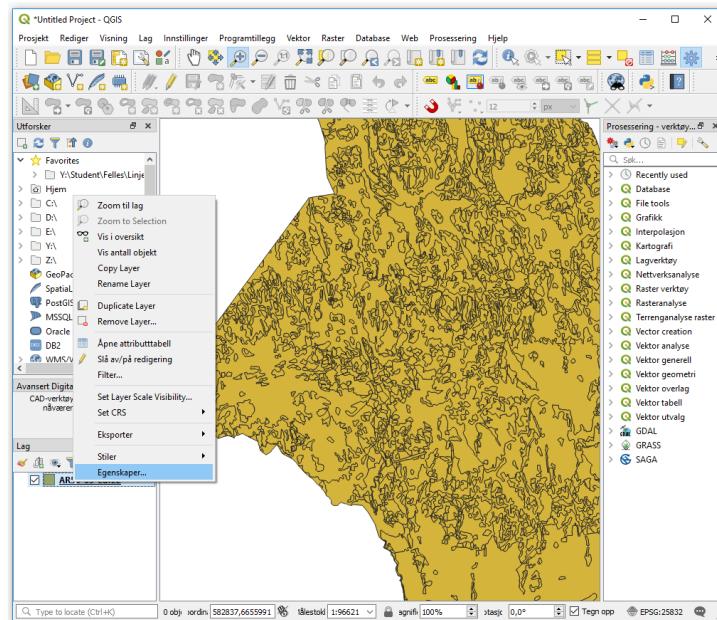
²<https://www.nibio.no/tjenester/nedlasting-av-kartdata/dokumentasjon/ar50>

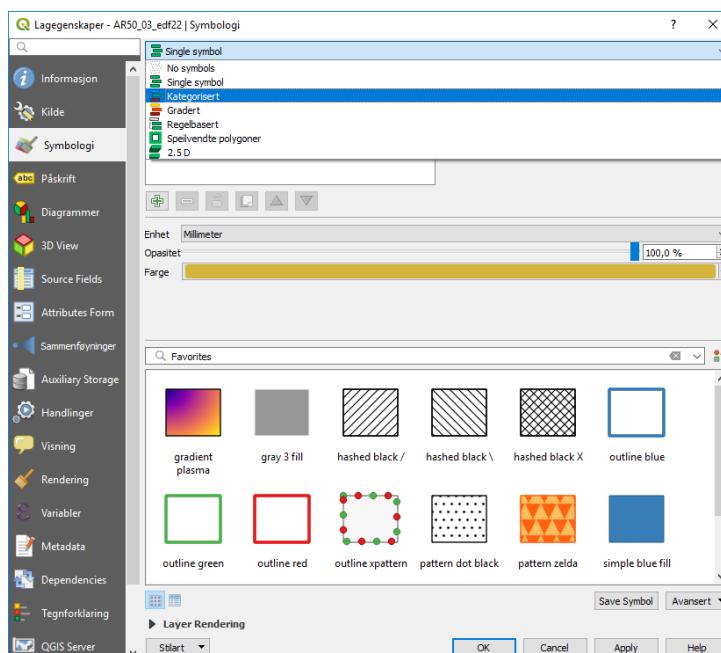
Fargelegging av kartbilde

Informasjon om hva objektene i kartlaget avmerker, gjør det mulig å fargelegge kartet.

Trinn 1.4.1: For å fargelegge kartlaget, må vi inn på kartlagets ”*Egenskaper*”.

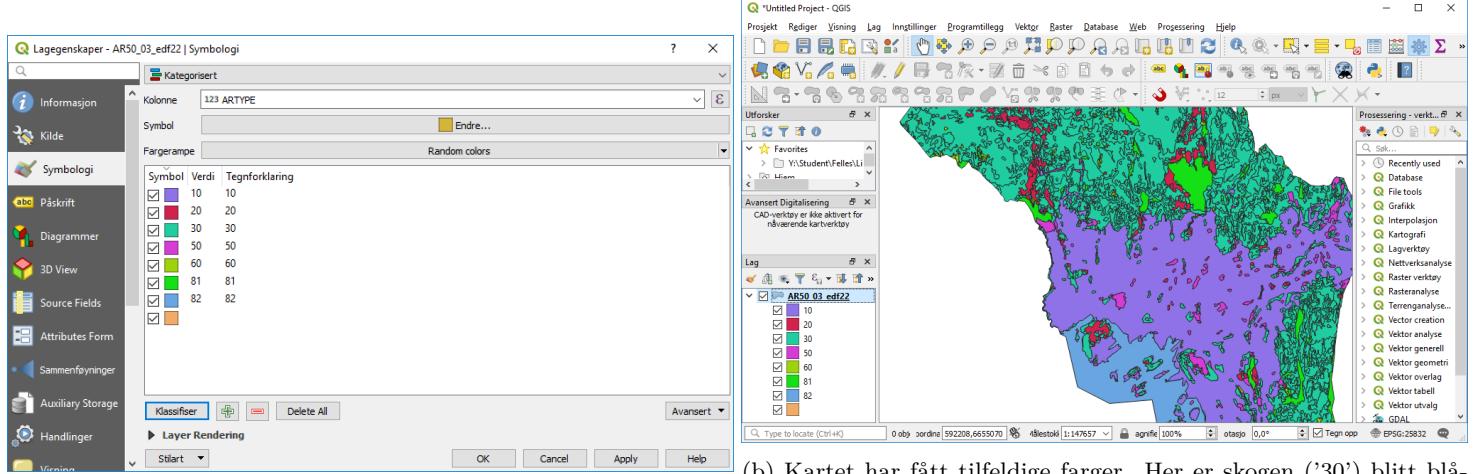

(a) Høyreklikk på kartlaget ned til venstre, og velg ”*Egenskaper*”.

(b) Velg ”*Symbologi*” (paintbrush icon) i menyen til høyre, og deretter ”*Kategorisert*” (blue bar icon) i menyen i toppen.

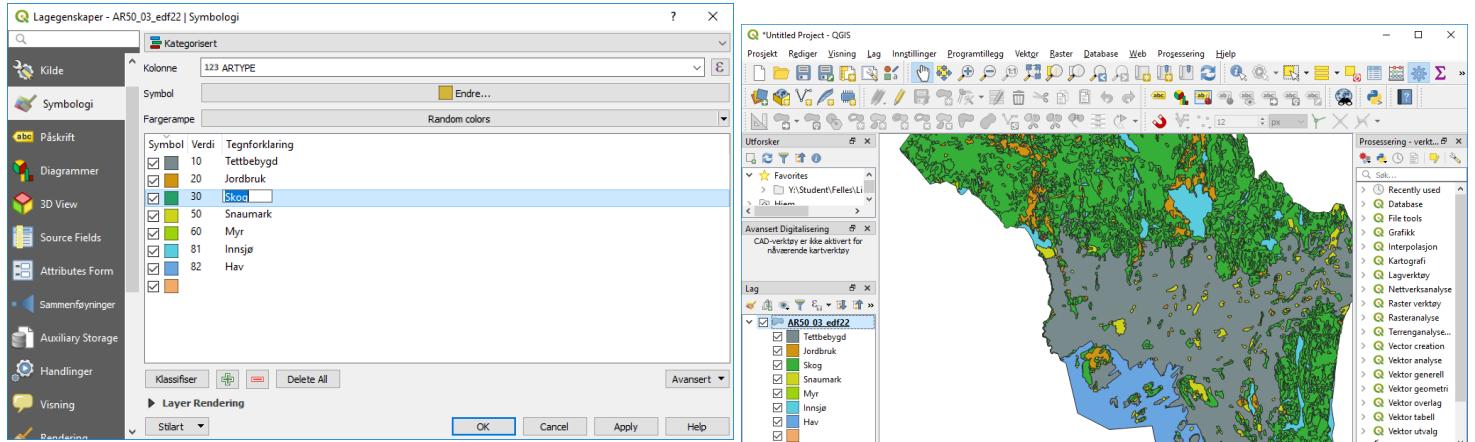
Trinn 1.4.2: Rett under ”Kategorisert” står det valgmuligheter for ”Kolonne”. Her velger man hvilken egenskap man ønsker å bruke for farglegging av kartet. ”Kolonne” skal settes til ”ARTYPE”, og deretter trykker man ”Klassifiser”.

(a) Tilfeldige farger velges for hver arealtype. Trykk ”OK”.

(b) Kartet har fått tilfeldige farger. Her er skogen ('30') blitt blå-grønn.

Trinn 1.4.3: Det tilfeldige fargevalget gir ikke en naturtro framstilling av Oslo. Gå derfor tilbake til ”Symbologi” (paintbrush icon) og velg noen mer passende farger. Ved å dobbeltklikke på fargeikonene får man opp et vindu som hjelper deg med å velge en ny farge. Ved å dobbeltklikke på teksten under ”Tegnforklaring”, kan tegnforklaringa på området endres. Tegnforklaring er en referanseliste som angir hva de forskjellige fargene i kartet betyr. Se i dokumentasjonen, eller i figuren under, for å finne passende navn og farger.

Valg av farger. Trykk ”Apply” for å farglegge kartet uten å lukke egenskapvinduet.

Kartet er her lettere å forstå.

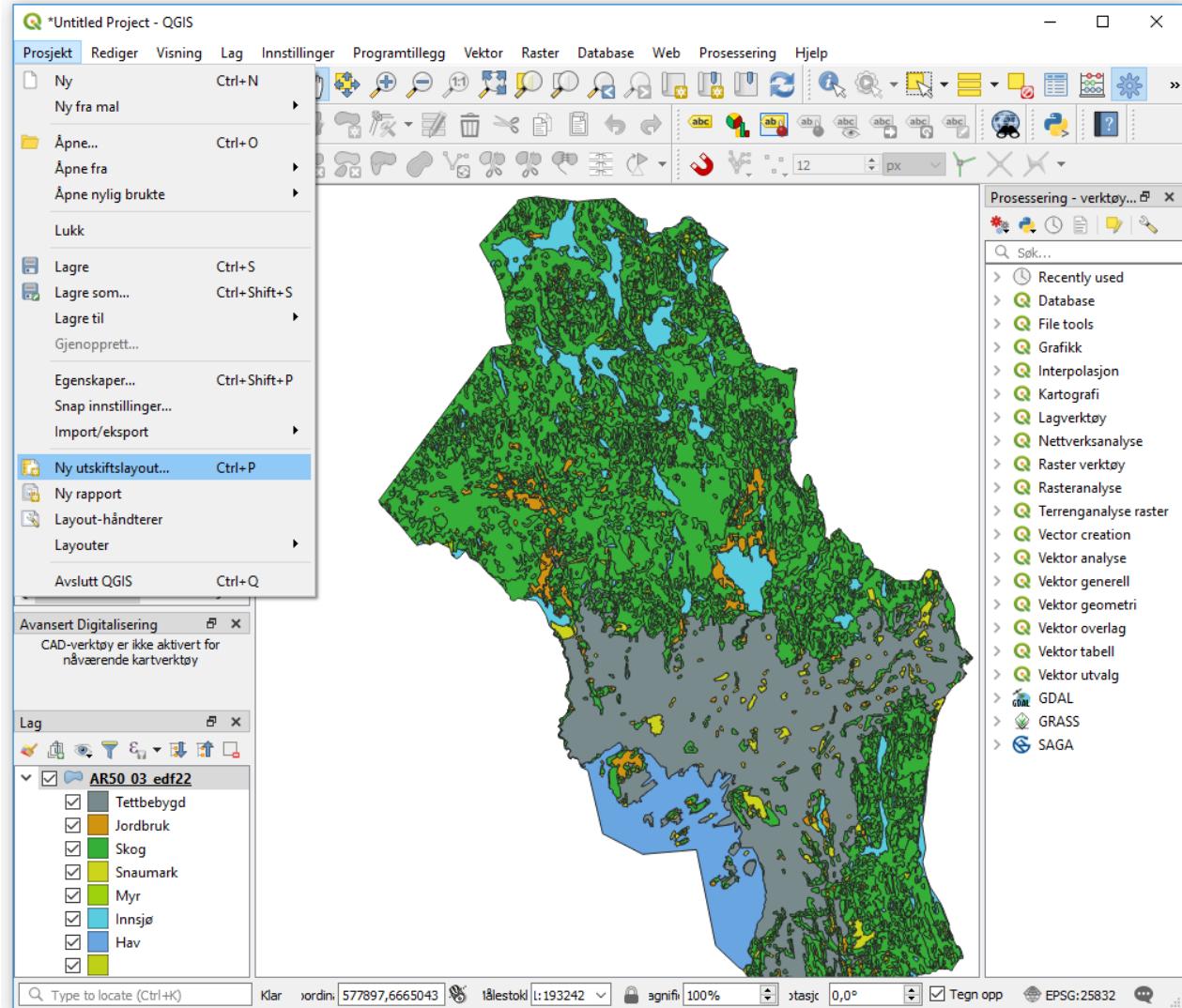
Trinn 1.4.4: Når man er fornøyd med valg av navn og farge trykker man ”OK”, og kartbildet vil da fargelegges.

Fremstilling av kartdokument

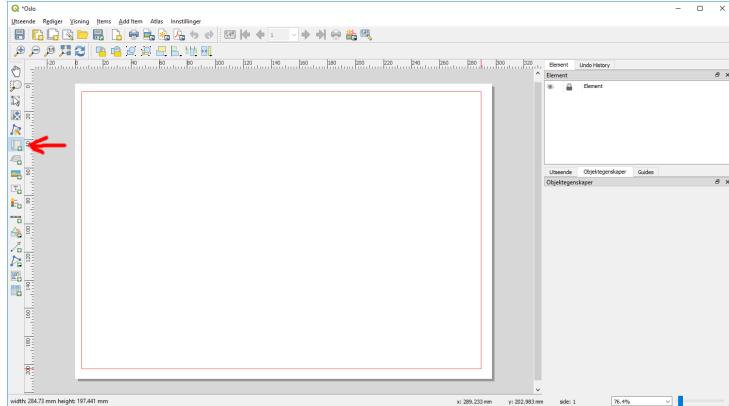
Det å lage et kartdokument er viktig for å presentere prosjekter eller viktige områder. Vi ønsker å lage et .pdf-dokument som kan printes ut eller publiseres.

Trinn 1.5.1: Valg gjøres ved å velge ”Prosjekt” i toppmenyen, og velg dermed ”Ny utskriftslayout...” ( ), eller trykk (Crtl + P). Da kommer det opp en boks som spør om prosjektnavnet. Kall prosjektet ”Oslo” og trykk ”OK”.

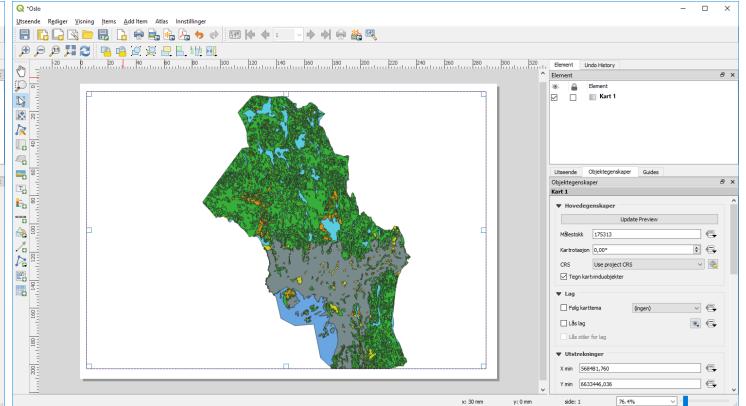

Velg ”Ny utskriftslayout...”

Trinn 1.5.2: Det kommer opp et vindu med et hvit A4-formet lerret i mitten. Trykk på i menyen helt til venstre, og tegn et rektangel på det hvite lerretet. Kartbildet fra QGIS vil da dukke opp!

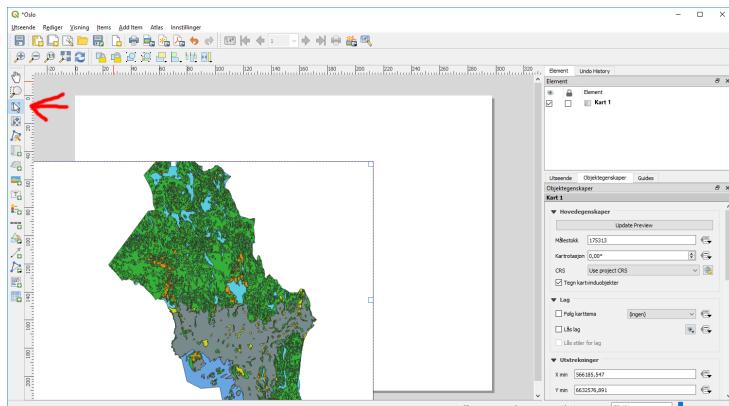

(a) Tegn et rektangel for å legge til et nytt kartbilde.

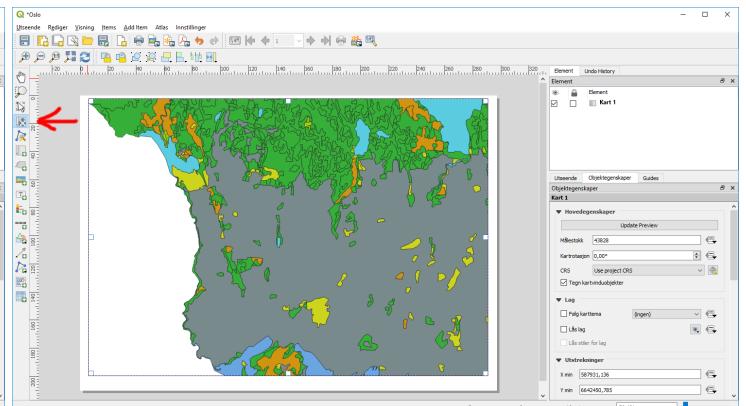

(b) Kartbilde fra QGIS dukker opp!

Trinn 1.5.3: Det finnes to forskjellige måter å flytte kartet på. Begge metodene skal prøves. De velges fra menyen til venstre som vist i figurene under.

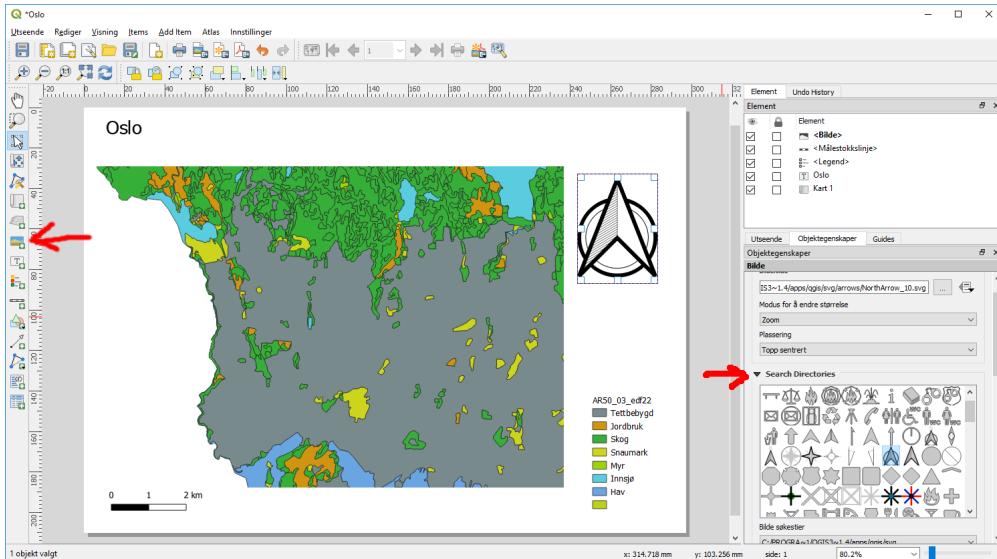

(a) "Flytt objekt" () , flytter kartobjektet rundt på kartdokumentet. Alt innenfor det hvite lerretet blir med i .pdf-dokumentet. Ved å "scrolle" kan man zoome inn og ut.

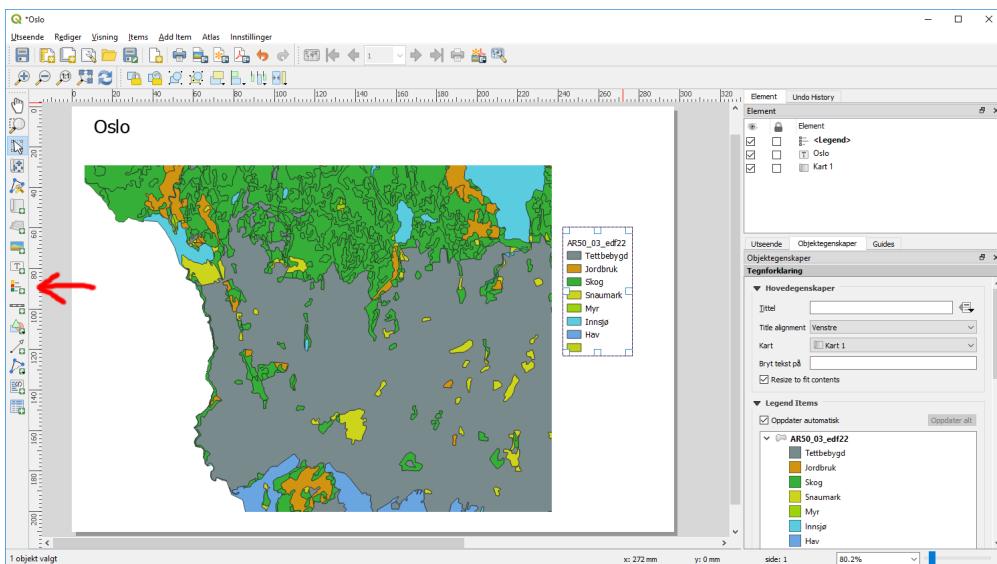

Trinn 1.5.4: Bruk "Flytt objekt"-verktøyet () til å krympe kartobjektet, slik at det blir plass til en tittel inne i lerretet.

Trinn 1.5.5: Legg til tittel, ved å velge -symbolet i menyen til venstre. Tegn et rektangel i et ledig område. Når man skal skrive må man velge fanen ”*Objektgenskaper*” i vinduet til høyre. Under ”*Hovedegenskaper*” skriv inn ”Oslo” i det åpne hvite vinduet. Størrelsen kan justeres ved å trykke på ”*Skrift*” lengre nede og velge en annen fontstørrelse.

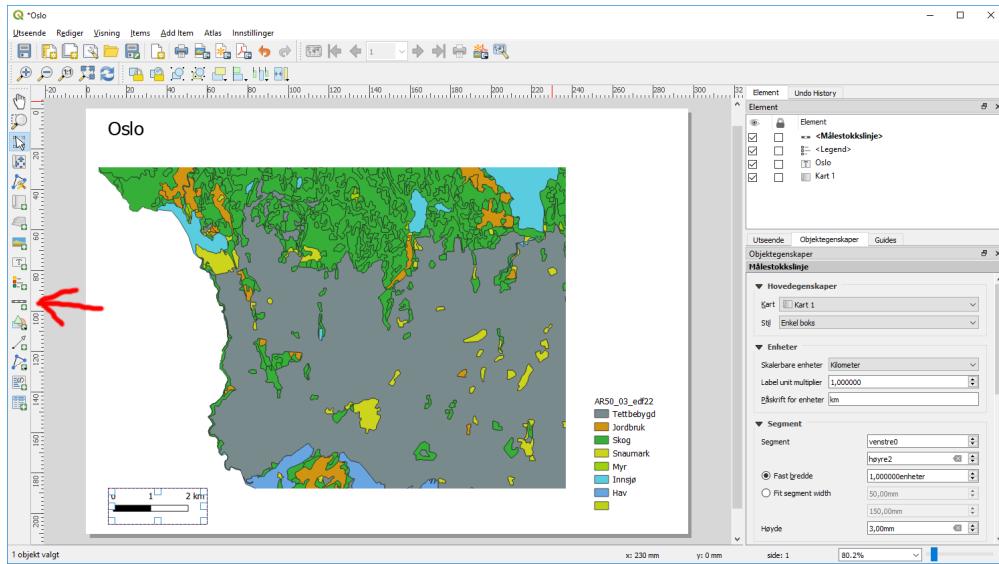

Trinn 1.5.6: Gi plass for tegnforklaring med å bruke ”*Flytt objekt*”-verktøyet (). Velg deretter ”*Legg til Tegnforklaring*” ( ) fra menyen til venstre. Tegn ett rektangel i et ledig område innenfor lerreteret.

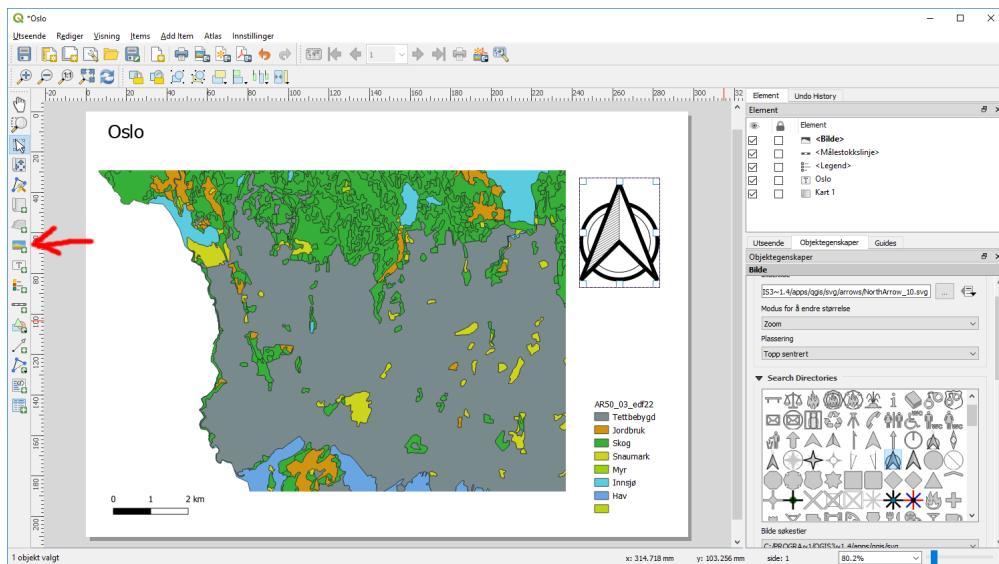
Det vil da komme opp en tegnforklaring, som beskriver de forskjellige arealtypene i kartet. Disse kan redigeres videre nede i menyen til høyre, men man må deaktivere ”*Oppdater automatisk*” for at dette skal være mulig.

Trinn 1.5.7: Gi plass for målestokk i bunnen av bildet, og velg ”Ny målestokklinje” ( ) i menyen til venstre. Trykk på et ledig område, og trykk ”OK” i boksen som dukker opp.

Denne målestokken er bundet til kartobjektet. Hvis man bruker ”Flytt objektinnhold”-funksjonen ( ) vil denne målestokken tilpasses seg, og til enhver tid vise rett skala. På samme måte kan målestokkobjektet endres ved å gjøre valg i ”Objektegenskaper”-menyen til høyre.

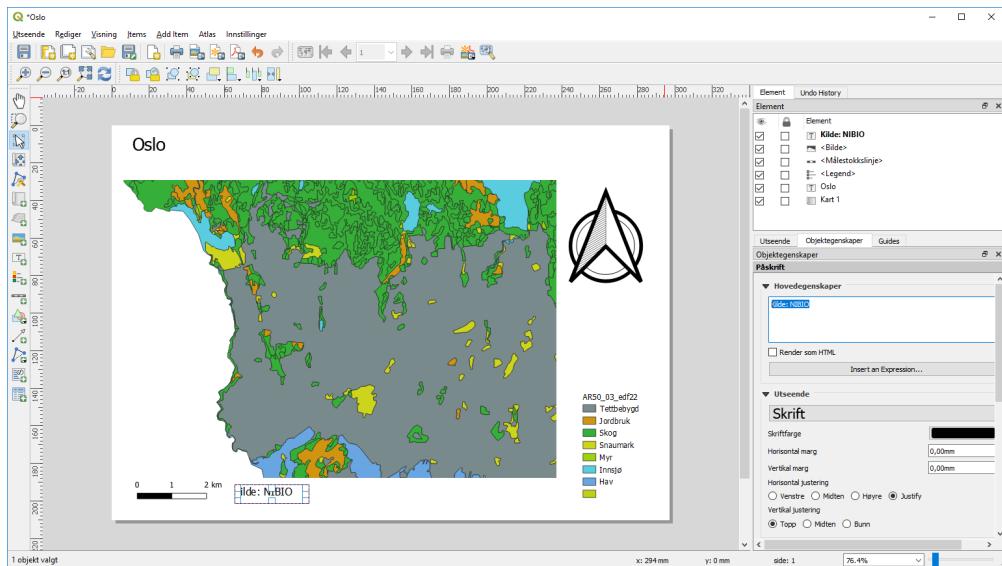
Trinn 1.5.8: Nordpil som anviser omrentlige himmelrettninger kan legges til ved å velge ”Legg til bilde” ( ) til venstre, og tegne et rektangel over et åpent område innenfor lerretet. I ”Objektegenskaperne” i høyre vindu velg ”Search directories”, det vil da dukke opp en samling bilder som kan velges. Velg et bilde som ligner på en nordpil.

Trinn 1.5.9: NIBIO sine åpne kartlag er delt under ”NLOD-ver1.0”-lisensen³ og det presiseres at kilden skal refereres slik:

”Kilde: NIBIO”⁴

Velg tekstverktøyet , klikk i bunnen av kartet og skriv inn referansen.

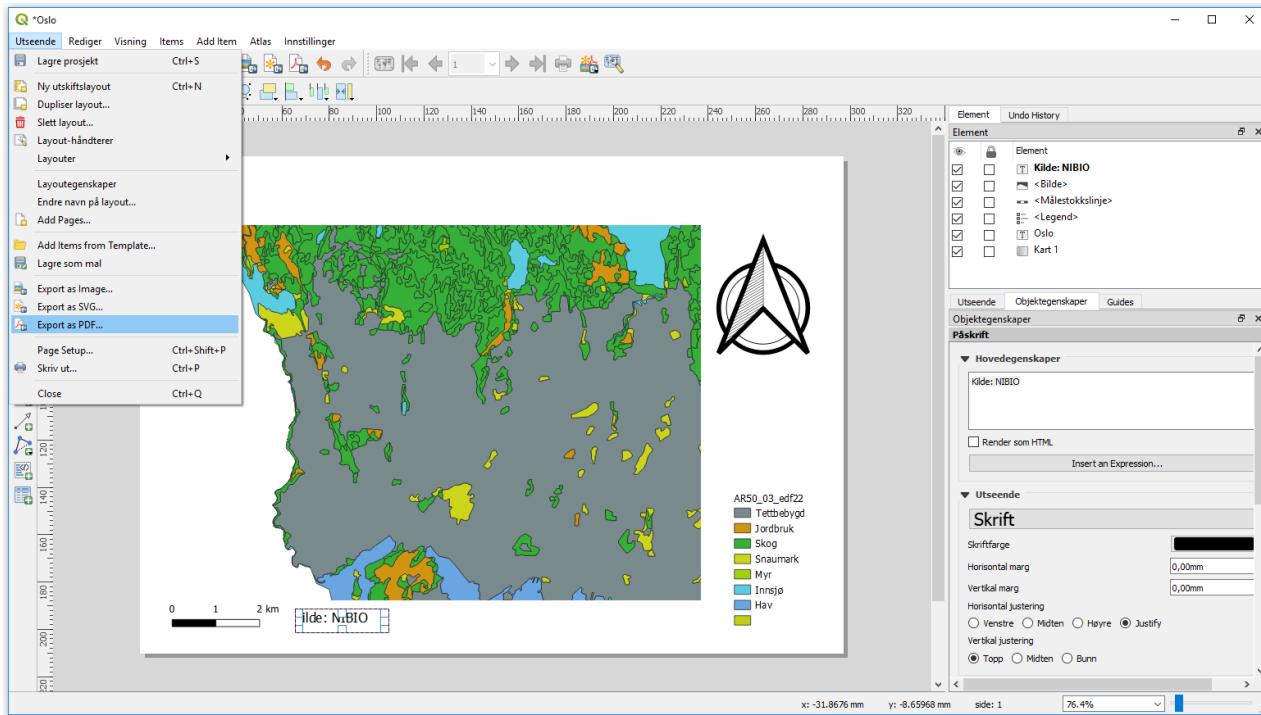

Når man jobber med åpne data er det viktig å vite hva man har lov til å bruke datasettene til, og eventuelle kriterier for bruk. Man kan for eksempel ikke lage et kart og påstå at NIBIO anbefaler mer skogvern. Lisensen fraskriver dessuten NIBIO ansvar for eventuell feil bruk av datasettet. NIBIO har heller ikke noe ansvar for at datasettet de tilbyr er helt perfekt. Om man lager et kart som viser seg å være galt, eller gjør en utregning, kan ikke NIBIO stilles økonomisk ansvarlig om man i ettertid oppdager feil.

³Mer om NLOD-ver1.0 lisensen: <https://data.norge.no/nlod/no/1.0>

⁴Referering av åpne datasett fra NIBIO: <https://www.nibio.no/tjenester/nedlasting-av-kartdata>

Trinn 1.5.10: De viktigste objektene er da inkludert i kartdokumentet, og det er tid for å eksportere det som et .pdf-dokument. Alt som er innenfor lerretet kommer med i .pdf-filen. Velg ”*Utseende*” helt øverst til venstre og velg ”*Export as PDF...*” ( ).

Trinn 1.5.11: Velg et passende sted på harddisken å lagre kartdokumentet og trykk ”*OK*”.

 Gratulerer, du har nå lagd ditt første kartdokumentet fra åpne kartdata

Andre tilgjengelige datasett

Det finnes mange nedlastbare datasett tilgjengelig på internett. Her er det bare listet opp noen eksempelsider på norske og internasjonale sider som tilbyr informasjon om naturmangfold. I tillegg til de åpne Norske datasettene, har man også miljøinformasjonsloven⁵ som skal sikre tilgang til miljøinformasjon for dem som ønsker å bidra i beslutningsprosesser

Miljodirektoratet.no Verneområder, naturtyper, INON og friluftslivområder

NIBIO.no Jordbruk, arealressurser, treslag og skogbonitet

Artsdatabanken.no Nasjonal rødliste- og svartelistestatus

GBIF.org Artsobservasjoner globalt

IUCNredlist.org Global rødlistestatus og avgrensning av arters utbredelse

Kartverket.no Veier, turstier og kommune- og fylkesgrenser

NGU.no Berggrunn, grunnvann, marin grense, løsmasser

Hoydedata.no Terrengmodeller

NVE.no Elver, Innsjøer, Vannkraftverk, Nedbørfelt, Skred

Geonorge.no Samleside for norske datasett

Hjemmelekse: Last ned noen kartlag og lag en kartpresentasjon av datasettet. Kartdokumentet skal lagres i .pdf-format.

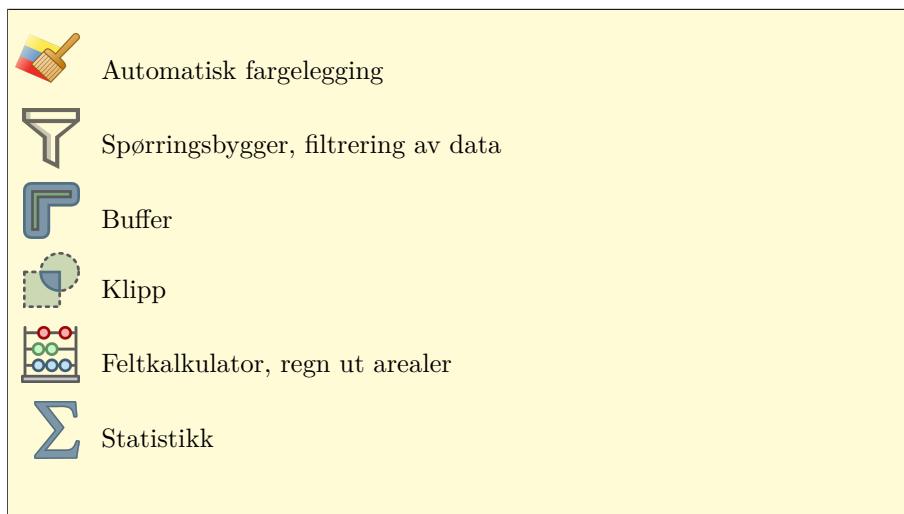
⁵ Lov om rett til miljøinformasjon og deltagelse i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet (miljøinformasjonsloven): <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-05-09-31>

Øving 2: GIS-analyse av tusenmeterskog

I denne oppgaven skal dere finne ut av hvor mye tusenmeterskog det finnes i Oslo (en hypotetisk utvidelse av hundremeterskogbegrepet). Hundremeterskoger,(eller tusenmeterskoger), er områder i nærheten av tettbebygde områder. Disse skogene er verdifulle for befolkningen fordi det gir mulighet for å oppleve natur også i hverdagen.

Vi skal også finne ut av hva slags skogtype det finnes mest av innenfor disse områdene. Barskog, blandingsskog og løvskog kan ha forskjellig verdi i forhold til friluftsliv, og vi skal finne ut a hvor mye det er av hver type i Oslo.

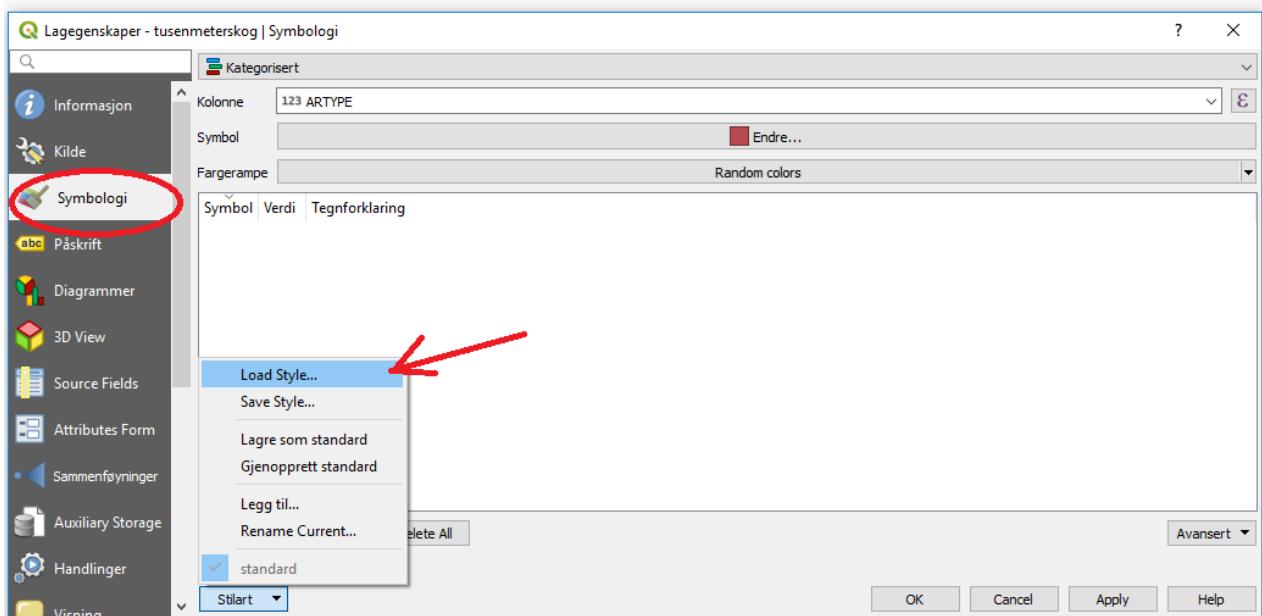

Automatisk fargelegging

Trinn 2.1.1: Åpne opp QGIS og åpne "AR50"-datasettet som ble brukt i forrige oppgave.

Trinn 2.1.2: Denne gangen skal kartet farglegges etter gitte presentasjonsregler. Presentasjonsreglene⁶ for "AR50"-datasettet er også tilgjengelige som en .qml-fil⁷ som dere skal laste ned. Trykk på linken i dokumentet eller skriv url-adressen fra fotnoten inn i nettleseren.

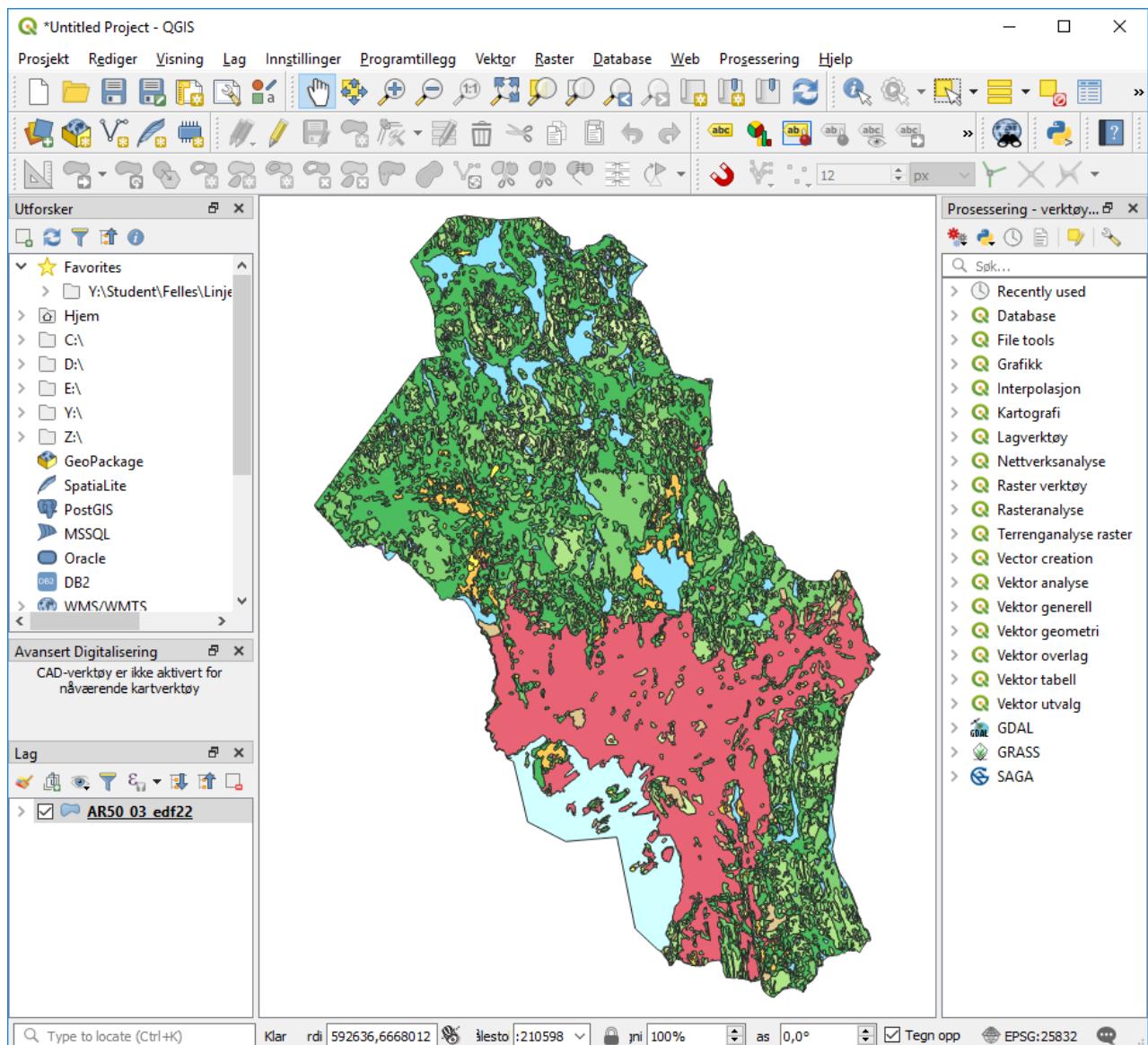
Trinn 2.1.3: For å aktivere stilarten må man høyreklikke på kartet i "Lag"-vinduet, og velge "Egenskaper". Inne i "Symbologi"-menyen, trykk "Stilart" og deretter "Load Style". Ved å referere til .qml-filen (trykk "..."-symbolet) får man valgt stilarten.

⁶Presentasjonsregler: https://register.geonorge.no/data/documents/Tegneregler_AR50_v2_presentasjonsregler-nibio-ar50_.pdf

⁷Stilart i .qml-format: https://ajaad.github.io/QGIS-kurs/AR50_BONITET_tegneregler.qml

Trinn 2.1.4: Trykk ”OK”. Nå er kartet farget etter de gitte presentasjonsreglene.

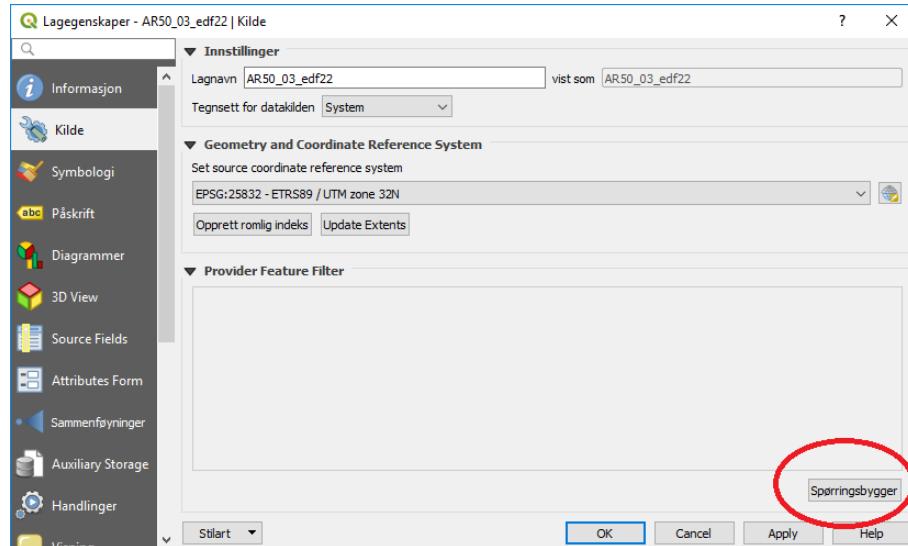
Standardfargene. Her er kartet farget basert på ”*BONITET*”-egenskapen.

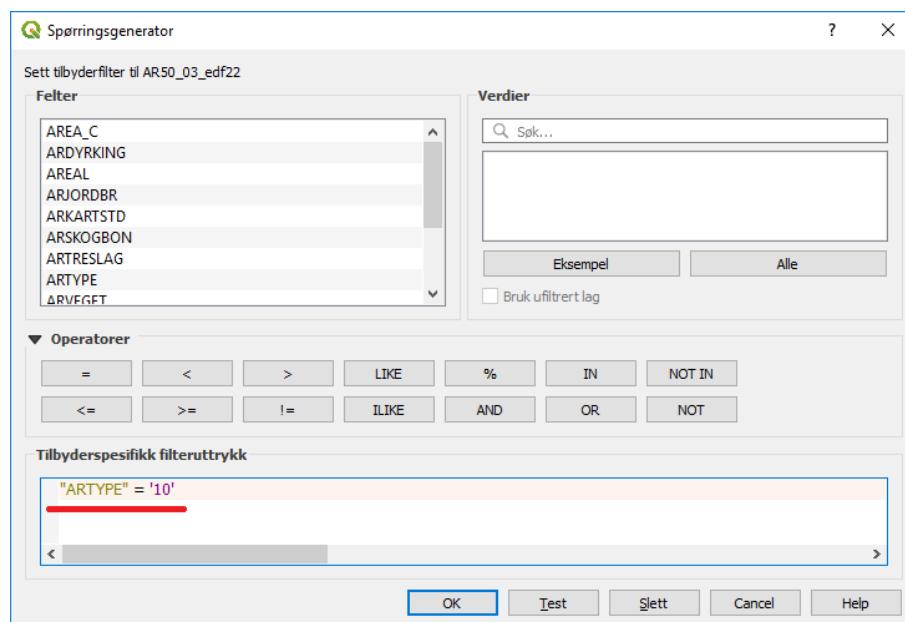
Spørringsbygger, filtrering av data

For å vite hvilke skogområder som ligger i nærheten av tettbebygde områder, må vi først isolere de tettbebygde områdene. Egenskapen ”ARTYPE” definerer hovedtypene, og områder med verdien ’10’ er objekter som avgrenser tettbebyggelse.

Trinn 2.2.1: Gå til kartlagets ”Egenskaper” ved å høyreklikke på kartlaget, og velg dermed ”Kilde” ( ) i menyen til venstre. Vi er da inne i vinduet som definerer hvordan QGIS skal tolke datasettet. Nede i høyre hjørne velg ”Spørringsbygger”.

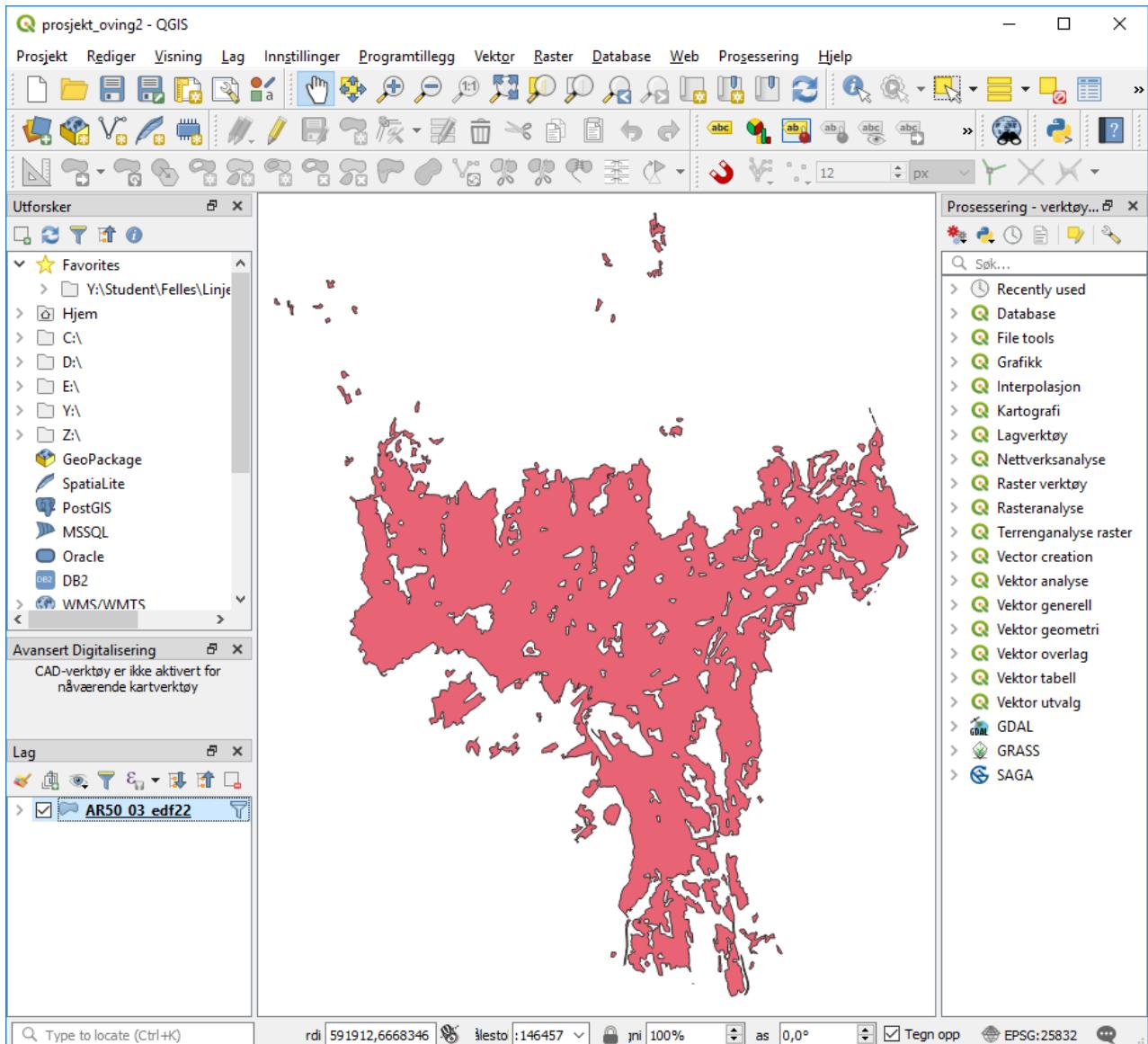

(a) Velg ”Spørringsbygger”

(b) Skriv inn ””ARTYPE” = ‘10’”, og trykk ”OK”, dette uttrykket vil filtrere ut alt som ikke er tettbebyggelse.

Trinn 2.2.2: Nå er filtreringen definert og trykk ”OK” for aktivering.

Vi ser her at det kun er tettbebygde områder igjen i kartet. Alt annet er filtrert bort. Legg merke til at filtreringsikonet ( ) ved kartlaget. Dette symbolet indikerer at et filter er aktivert.

Tips 1: Når man lagrer datasett og prosjekter det en fordel å unngå å bruke ”æ”, ”ø” og ”å”, samt mellomrom. Istedentfor mellomrom bruk understrek (“_”).

Tips 2: Husk å lagre prosjektet til med jevne mellomrom slik at man ikke mister at i tilfelle QGIS krasjer. Trykk (*Ctrl + S*), og velg et sted å lagre om prosjektet ikke allerede er lagret på harddisken.

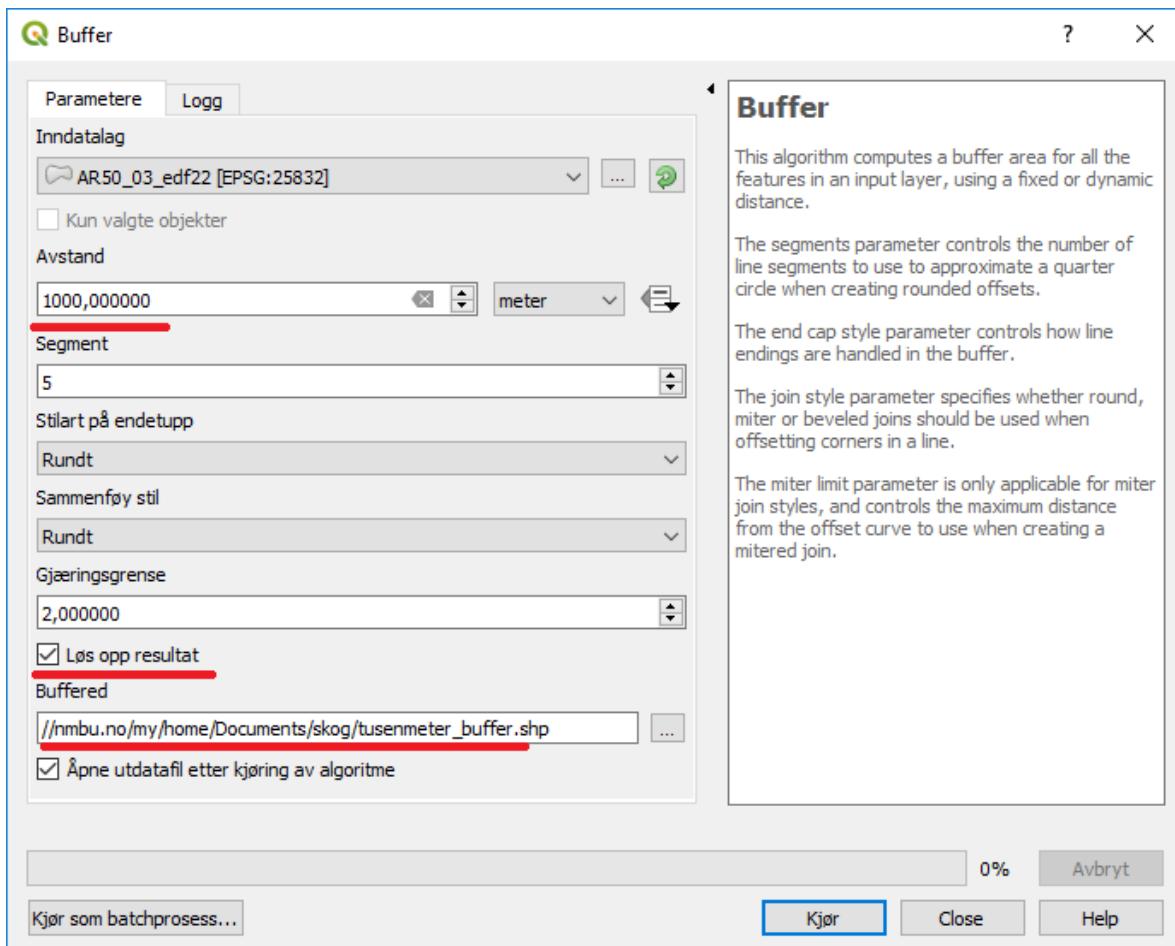

Buffer

Nå ønsker vi å opprette en sone som strekker seg en kilometer ut fra tettbebyggelsen. Denne sonen vil dekke hele tettbebyggelsen samt alle områder som ligger tusen meter eller nærmere den nærmeste tettbebyggelsen.

Trinn 2.3.1: I toppmenyen velg ”Vektor”, og dermed ”Geoprosesseringsverktøy” og til slutt ”Buffer” ( ). Et nytt vindu dukker opp.

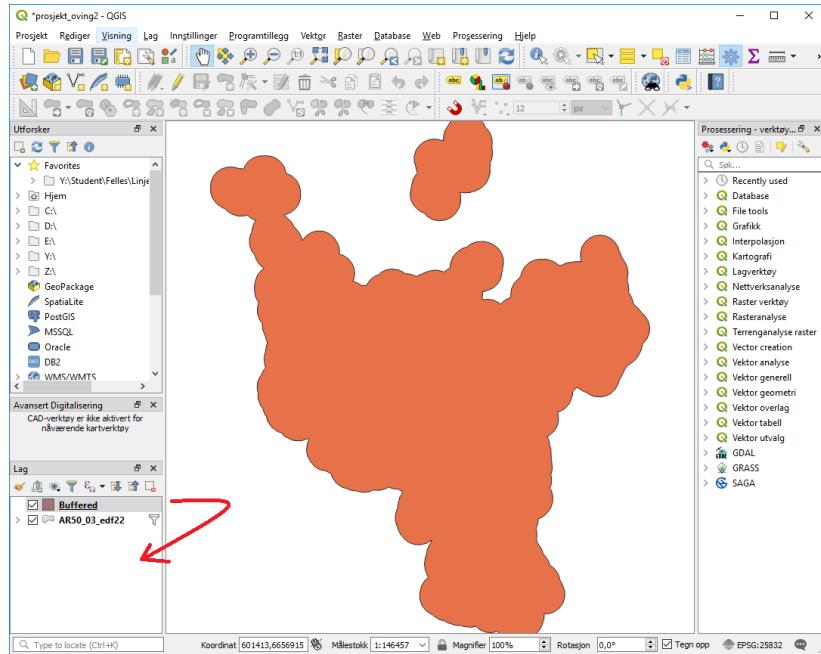
Trinn 2.3.2: Vi skal nå generere et nytt datasett basert på ”Tettbebyggelsen”. Sett avstanden til 1000 meter og huk av for ”Løs opp resultat”. Trykk på ”...-ikonet til høyre under ”Buffered”. Da kommer det opp et nytt vindu som hjelper deg til å finne et sted å lagre datasettet. Når man velger et sted å lagre datasettet velg ”SHP files (.shp)” i listen til høyre for der du skriver filnavnet. Pass også på at ”Åpne utdatafil etter kjøring av algoritme” er aktivert. Dette gjør at det ny datasettet skal lastes rett inn i QGIS når det er ferdig.

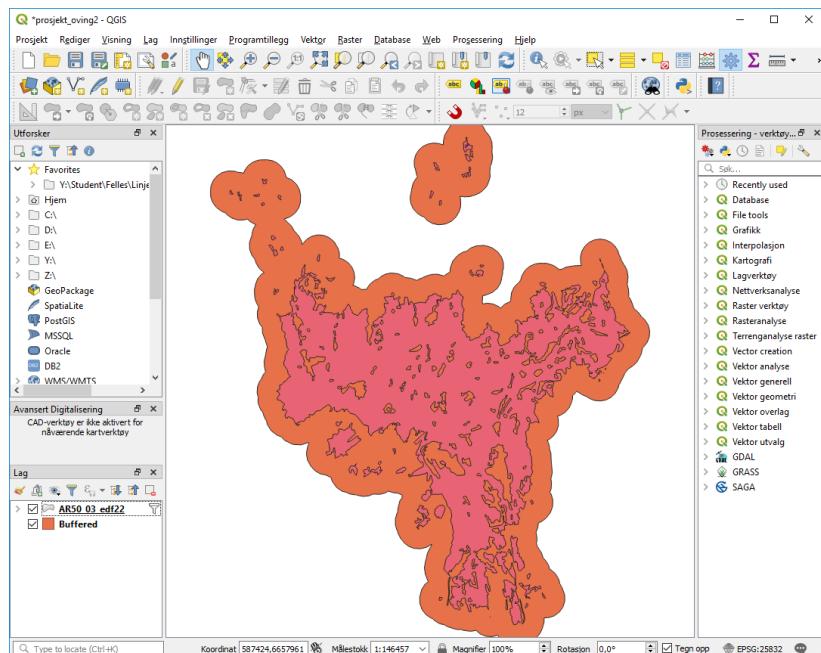
Valgmuligheter for buffer

Trinn 2.3.3: Trykk ”Kjør”, og trykk på ”Lukk” når prosessen er ferdig.

Trinn 2.3.4: Det har nå dukket opp et nytt lag som heter "Buffered" i "Lag"-vinduet nede til høyre. For å vise det gamle laget over det nye, kan man stokke om på lagene i "Lag"-vinduet nede til høyre. Det er også mulig å aktivere og deaktivere synligheten ved å trykke i boksen til venstre for kartlagets navn.

(a) Den nye buffersonen ligger øverst og skygger over det opprinnelige datasettet. Ta tak i kartlaget og dra det ned under det andre kartlaget.

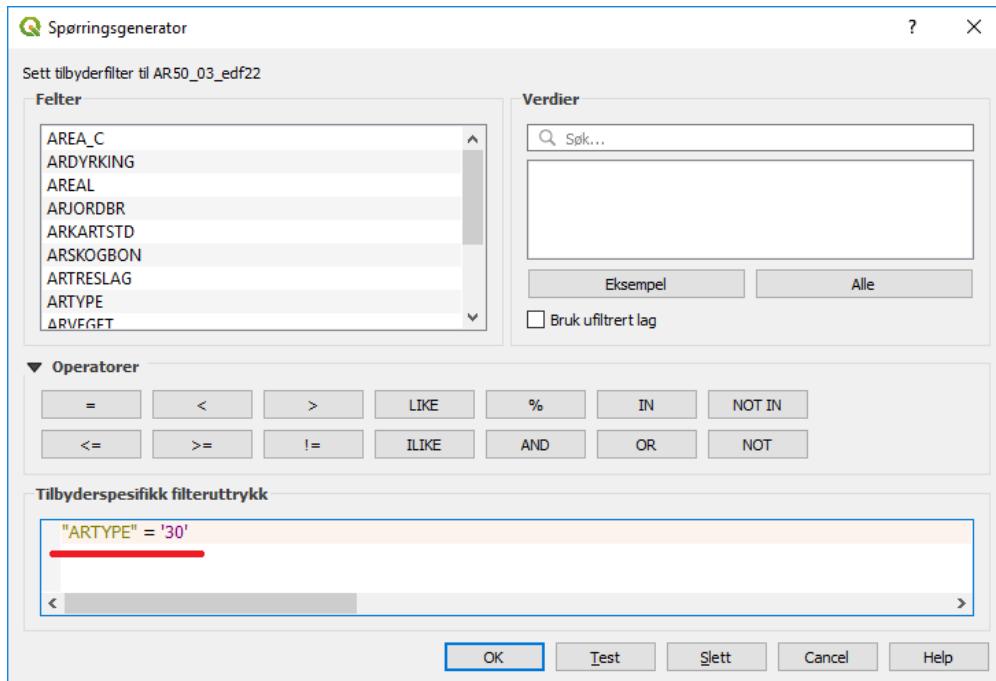
(b) Nå kan vi se begge kartlagene! Det øverste kartlaget i lista vises som det øverste laget i kartbilde.

Klipp

Nå som vi vet hvilket område som ligger 1000 meter eller nærmere tettbebyggelsen i Oslo, kan vi bruke dette til å klippe skogobjektene.

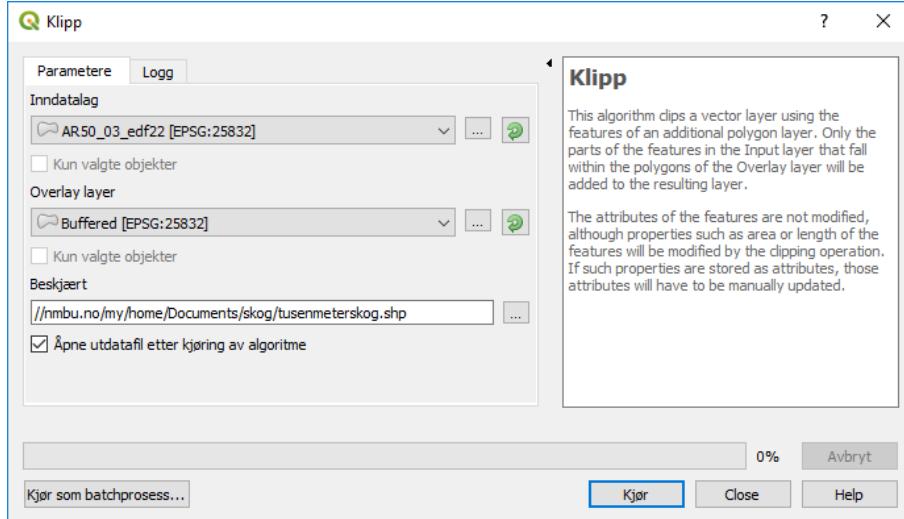
Trinn 2.4.1: Gå tilbake til ”Spørrengenerator” i ”Egenskaper” til det opprinnelige kartlaget, og bytt ut ’10’ med ’30’. Ved å skrive dette vil vi filtrere ut alt som ikke er skog.

(a) Skriv inn: ”ARTYPE” = '30'

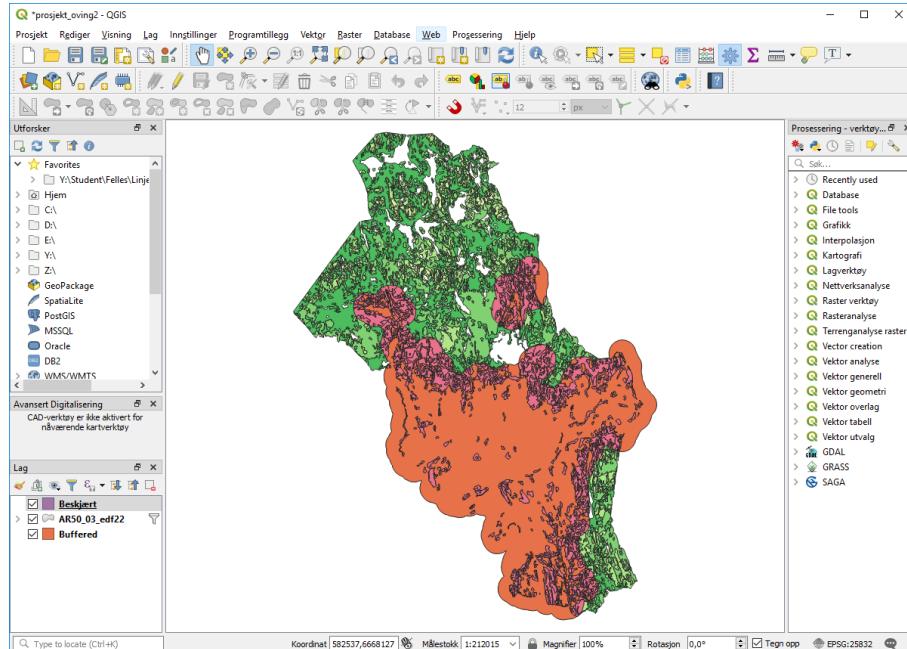
Trinn 2.4.2: Gå til ”Vektor” i toppmenyen og velg ”Geoprosesseringstøy” og dermed ”Klipp” ().

Trinn 2.4.3: I vinduet som kommer opp velg *AR50-kartlaget* som ”*Inndatalag*” og velg ”*Buffered*” som ”*Overlay layer*”. Velg ett sted å lagre det på harddisken. Pass på å velge ”*SHP files (.shp)*”.

Valgmuligheter for klippfunksjonen

Trinn 2.4.4: Trykk ”OK” og trykk ”Lukk” når prosessen er ferdig.

(a) Legg det nye kartlaget (”*Beskjært*”) over de to andre, slik at vi får ensfargede skogobjekter nær tettbebyggelsen.

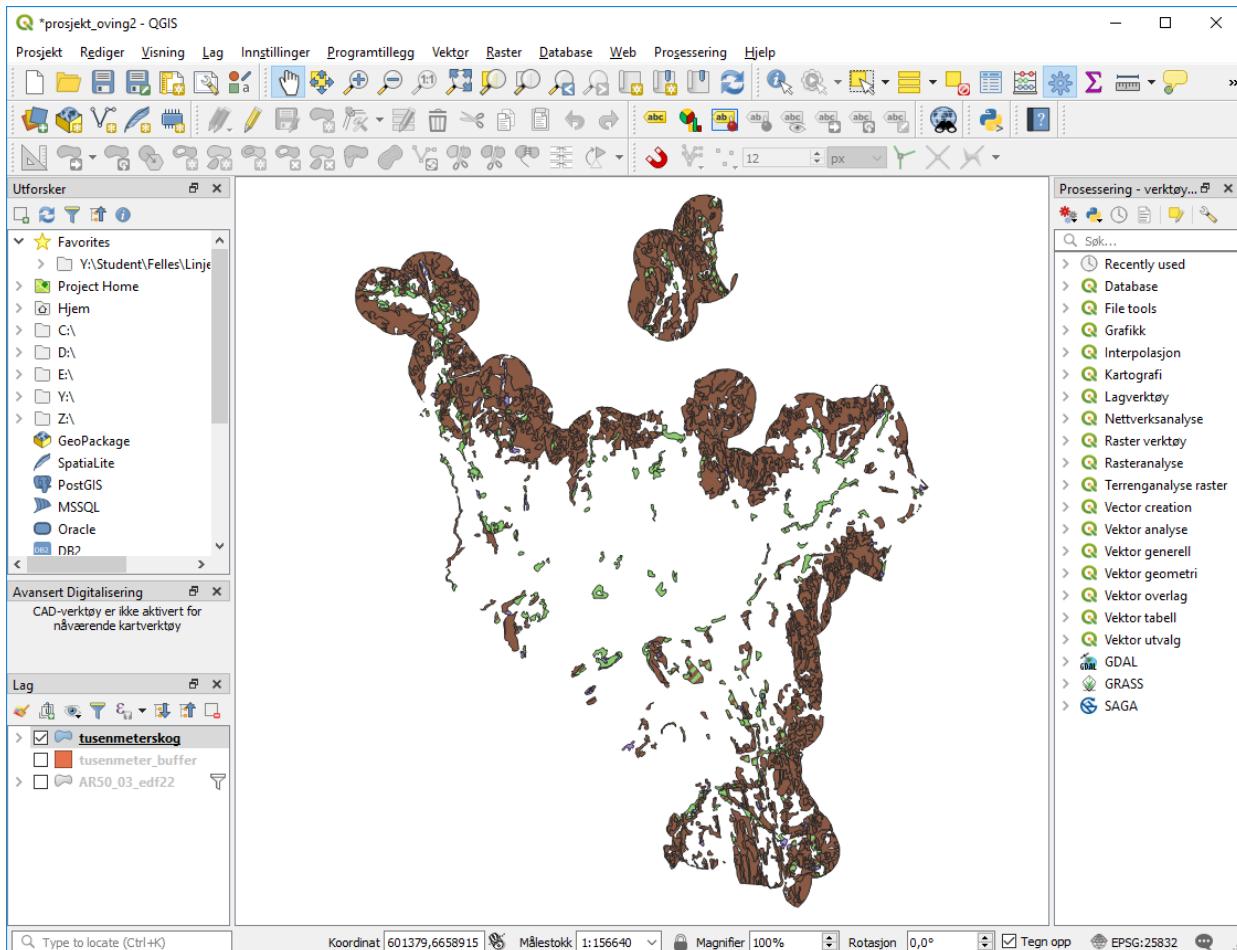
Trinn 2.4.5: Nå har vi enda et kartlag. Dette kartlaget kalles ”*Beskjært*”, men vi kan omkalte det til ”*tusenmeterskog*” ved å høyreklikke på laget i ”*Lag*”-vinduet og velge ”*Rename Layer*”. Det nye laget markerer skog som er nærmere enn tusen meter fra tettbebyggelse.

Trinn 2.4.6: Siden vi nå skal fokusere på skog med forskjellige treslag skal vi fargelegge skogen med hensyn til ”*ARTRESLAG*”-egenskapen. Denne stilarten er tilgjengelig som en ”.qml-fil⁸.

Trinn 2.4.7: Fargelegg tusenmeterskogen på samme måte som da vi fargela ar50-kartlaget. Høyreklikk på ”*tusenmeterskog*” i ”*Lag*”-vinduet og velg ”*Egenskaper*”. Velg ”*Symbologi*”-menyen til venstre, trykk ”*Stilart*” nede til venstre og deretter ”*Load Style*”. Last inn .qml-filen dere akkurat lastet ned, og trykk ”*OK*”.

Aktivering av stilarter ble gjennomgått i fra trinn 2.1.2 til 2.1.4.

Trinn 2.4.8: Trykk ”*OK*” i ”*Egenskaper*”-vinduet for å aktivere stilarten.

Nå ser vi et kart som viser skoger med forskjellige treslag innenfor tusenmeterssonen.

---

⁸Fargelegging med hensyn til ”*ARTRESLAG*”-egenskapen: https://ajaad.github.io/QGIS-kurs/AR50_ARTRESLAG.qml

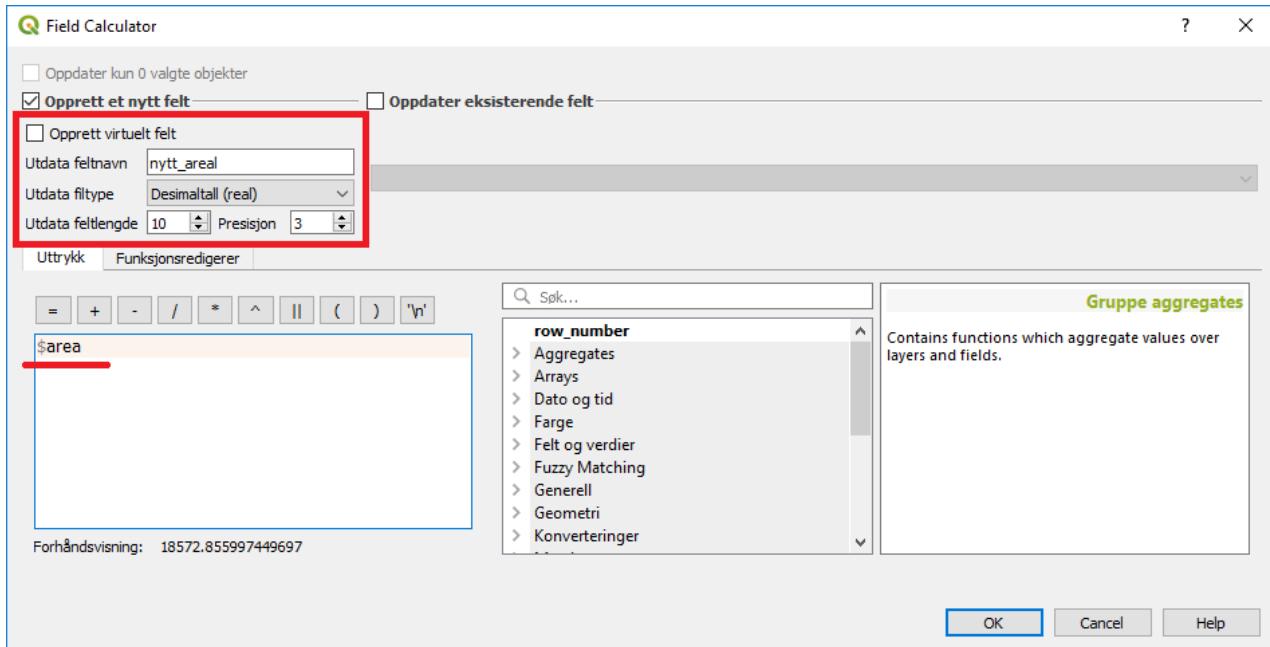

Feltkalkulator, regn ut arealer

Trinn 2.5.1: Nå skal vi regne ut arealet alle flateobjektene i det nye kartlaget. Høyreklikk på ”tusenmeterskog”-kartlaget og velg ”Åpne Attributtabell” ( ).

Trinn 2.5.2: Aktiver redigeringsmodus ved å trykke på blyanten opp til venstre ( ). I toppmenyen inne i attributtabelen velg ”Feltkalkulator” ( ). Nå vil det komme opp ett nytt vindu.

Trinn 2.5.3: Gi egenskapen et navn (kall egenskapen ”nytt_areal”) og velg ”Desimaltall (real)” med feltlengde på 10 (antall siffer) og presisjon på 3 (antall desimaler). Skriv ”\$area” i uttrykkvinduet.

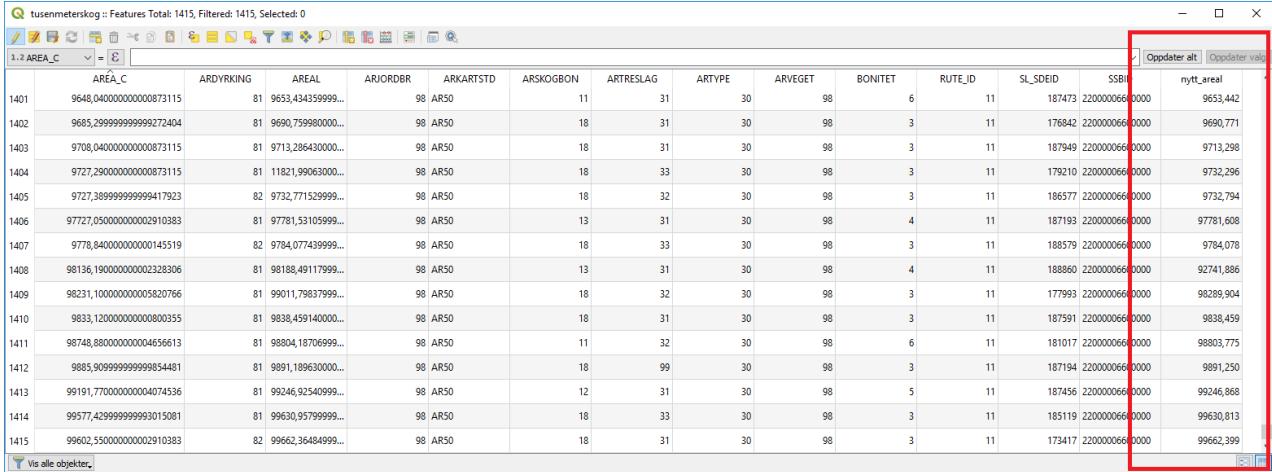

Feltkalkulator

Trinn 2.5.4: Legg merke til om det vises en forhåndsvisning ifeltet under. Hvis det gitte utrykket er gyldig, kan man trykke ”OK”.

Tips: Andre funksjoner man kan også søke etter andre funksjoner i ”Søk”-vinduet i midten. Her kan vi for eksempel finne ”\$perimeter” og ved å velge dette kan vi få regnet ut objektets omkrets.

Trinn 2.5.5: Se på attributtabellen. Den nye kolonnen vil nå ligge helt til høyre. (Det kan være nødvendig å ”scrolle” til høyre for å se verdiene.)

The screenshot shows a QGIS attribute table for layer '1.2 AREA_C'. The table has 14 rows and 14 columns. The columns are: AREA_C, ARDYRKING, AREAL, ARJORDBR, ARKARTSTD, ARSKOGBON, ARTESLAG, ARTYPE, ARVEGET, BONITET, RUTE_ID, SL_SDEID, SSBIN, and nytt_areal. The 'nytt_areal' column is highlighted with a red border. The data in the 'nytt_areal' column consists of numerical values such as 9653,442, 9690,771, 9713,298, etc.

Ny egenskapkolonne. Disse tallene angir arealet til hver flate i m² (kvadratmeter).

Trinn 2.5.6: Trykk på blyanten i øvre venstre hjørne for å deaktivere redigeringsmodus (-pencil) og velg å lagre endringene.

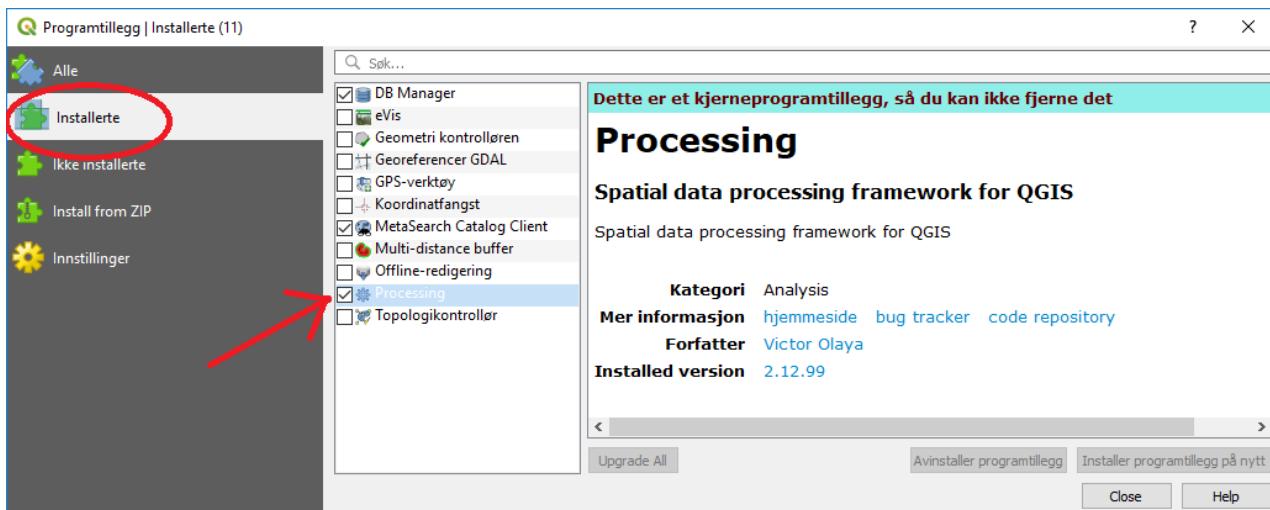
Trinn 2.5.7: Lukk attributtabellen ved å trykke på krysset helt opp i høyre hjørne.

Σ Statistikk

Vi skal nå gjøre utregninger ved å bruke den nyopprettede egen-skapen. Da må man først få opp ”*Prosessering - verktøykasse*”- vinduet.

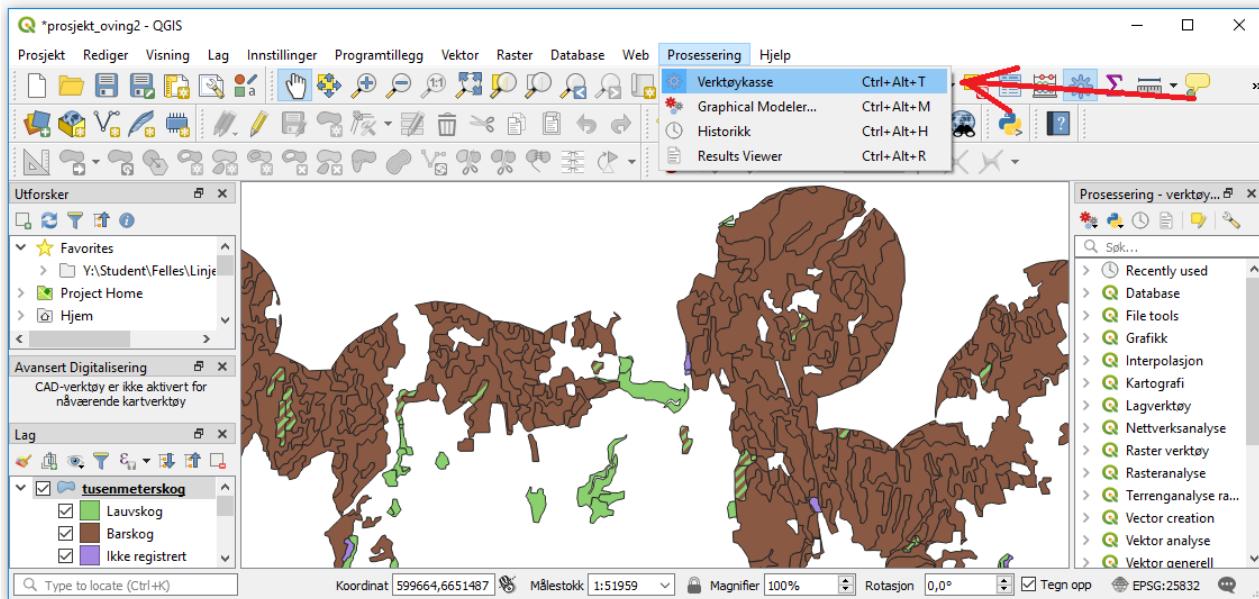
Trinn 2.6.1: Velg ”*Programtillegg*” i toppmenyen og trykk ”*Administrer og installer programtillegg...*”. Da kommer det opp et nytt vindu. Dette er et verktøy for å hente inn uoffisielle QGIS-funksjoner. Dette kan for eksempel være spesialbestilte funksjoner.

Trinn 2.6.2: I menyen til venstre velg ”*Installerte*” og sørge for at ”*Processing*” er hukket av. Dette verktøyet gir en søkbar oversikt over alle funksjoner fra QGIS, i tillegg til gjengeliggjør den funksjoner direkte fra GRASS, SAGA GIS og GDAL.

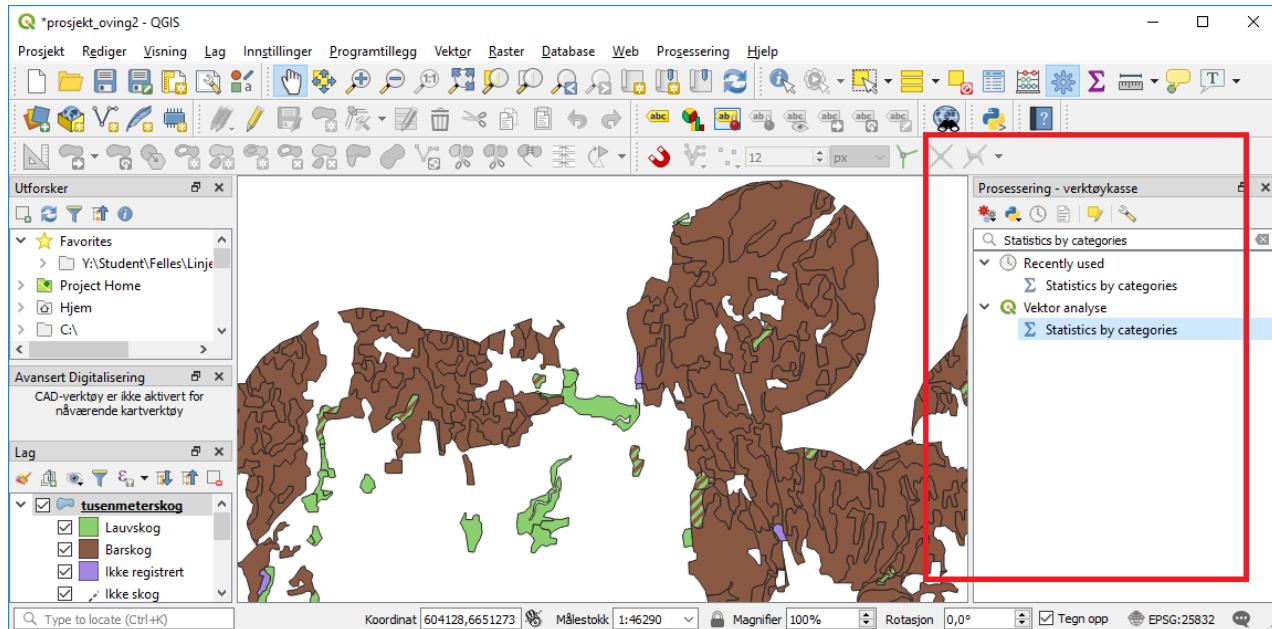
Trinn 2.6.3: Trykk ”*Close*”.

Trinn 2.6.4: I toppmenyen er det nå kommet et nytt alternativ.

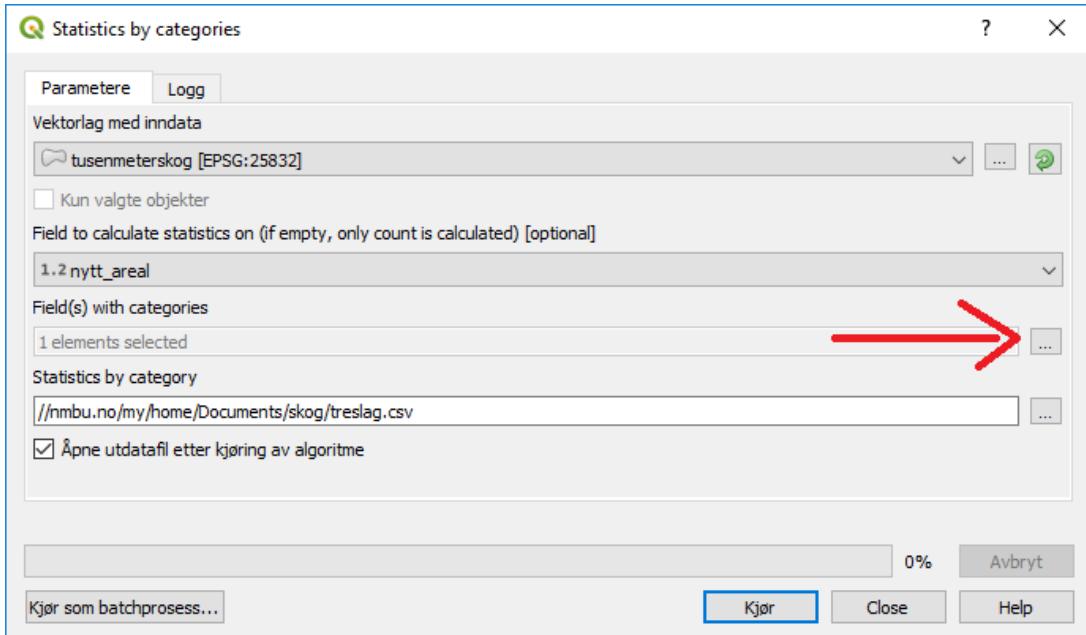

(a) Trykk "Processing" og velg "Verktøykasse".

Trinn 2.6.5: Til høyre i QGIS skal det være et verktøy som heter "Prosessering - verktøykasse". Skriv "Statistics by categories" i søkevinduet og velg verktøyet som blir tilgjengelig under.

Trinn 2.6.6: Inne i ”Statistics by categories” velg ”tusenmeterskog” i ”Vektorlag med inndata”. Velg deretter ”nytt_areal” i ”Field to calculate statistics on”.

Rett under (”Field(s) with categories”) trykk på ”...”-ikonet til høyre (avmerket med rød pil i figuren ovenfor). I det nye vinduet som åpnes, huk av for ”ARTRESLAG” og kikk ”OK”. Under ”Statistics by category” trykk ”...”-symbolet og velg et sted å lagre datasettet. Denne funksjonen lager en tabellfil og pass på å lagre det som en .csv-fil. Pass på at ”Åpne utdatafil etter kjøring av algoritme” er huket av.

Trinn 2.6.7: Trykk ”Kjør” og trykk ”Lukk” når prosessen er ferdig.

Trinn 2.6.8: Nå har det dukket opp et nytt lag i ”Lag”-vinduet. Dette er kun en tabell, noe som er presisert ved tabellsymbolet ( ). Høyreklikk og velg ”Åpne attributtabel” ( ).

ARTRESLAG	count	unique	min	max	range	sum	mean	median	stddev	minority	majority	q1	q3	iqr
1.99	87	87	1.407	82972.556	82971.149	1271518.017	14615.1496206897	12238.498	13449.7071653087	1.407	1.407	4620.4055	20020.541	15400.1355
2.32	180	180	1.841	261195.538	261193.697	6322542.741	35125.23745	22961.258	38088.0133707571	1.841	1.841	12660.832	44124.613	31463.781
3.33	231	231	1.644	361995.993	361994.349	6823190.453	29546.279017316	21262.105	40183.8489924773	1.644	1.644	6580.483	34102.0315	27521.5485
4.31	917	917	0.051	7889217.334	7889217.283	76665167.507000	83604.3266161397	27056.618	347644.333734892	0.051	0.051	15716.759	55368.878	39652.119

Tips: Når man lagrer en tabell i .csv-formatet kan denne også åpnes i Excel, eller tilsvarende regnearkprogrammer, og man kan jobbe videre der.

Trinn 2.6.9: Verdiene i ”ARTRESLAG” kan tolkes ut ifra dokumentasjonen⁹. Disse verdiene er også oppgitt i tabellen under:

Forklaringstabell: ARTRESLAG

id	Forklaring
31	Barskog
32	Lauvskog
33	Blandingsskog
39	Ikke tresatt
99	Ikke registrert

Trinn 2.6.10: Det samlede arealet for hver skogtype angis i egen skapen ”sum” (i kvadratmeter). Dette er altså det sammelede arealet av de hver skogtype som finnes tusen meter fra Oslos tettbebyggelse eller nærmere. Man regner om fra kvadratmeter (m^2) til dekar ved å dele verdien på 1000. Lag en tabell basert på verdiene fra attributtabellen.

Eksempel på tabell: Tusenmeterskog i Oslo, fordelt etter forskjellige treslag

Skogtype	Areal i dekar (daa)
Barskog	76 665
Blandingsskog	6 825
Lauvskog	6 322
Ikke registrert	1 271
Totalt	91 083

I Oslo er det altså mest barskog i nærheten av tettbebygde områder.

 Gratulerer, du har nå gjort din første GIS-analyse og fullført startkurs i QGIS

Bonusoppgave 1: Lag en tilsvarende tabell hvor egenskapen ”ARSKOGBON” blir brukt istedenfor ”ARTRESLAG”.

Bonusoppgave 2: Blir andelen løvskog større eller mindre om vi krymper buffersonen til kun 100 meter?

⁹<https://www.nibio.no/tjenester/nedlasting-av-kartdata/dokumentasjon/ar50>